

AZ ÖREG PLÉBÁNOS LEVELEI

KÜLÖNLENYOMAT AZ
«EGYHÁZI LAPOK»-BÓL

II. RÉSZ

1930.

KORDA R.-T. KIADÁSA. BUDAPEST, VIII., MIKSZÁTH KÁLMÁN-TÉR 3.

AZ ÖREG PLÉBÁNOS LEVELEI

KÜLÖNLENYOMAT AZ
«EGYHAZI LAPOK»-BÓL

II. RÉSZ.

1980.

KORDA R.-T. KIADÁSA. BUDAPEST, VIII., MIKSZÁTH-TÉR 3.

PALLAS RT. NYOMDÁJA, BUDAPEST, V., HONVÉD-UTCA 10.
FELELŐS VEZETŐ: TIRINGER KÁROLY MŰSZAKI IGAZGATÓ.

Kedves Uramöcsém! Az én időmben, amikor még Werndl-puskákkal gyakorlatozott a magyar baka, azt tartották katonáéknál, hogy a rekrutát berukkolása napján alaposan el kell agyabugyálni. Mundérba bujása után az őrmester úr teremtetette először jobbképen, mert nagyon a szemébe húzta a sipkáját; utána a káplár úr a bal arcára utalván yozott egy még nagyobbhat, mert a haszontalan hetykén a fehebubjára merte tolni a kincstári fejfödöt; harmadiknak a tizedes utalt ki néki jobbról-balról egyet-egyet, mert a sipkát a három pofon után hóna alá csapva, hajadonfővel merészelt a legénységi szobába beállítani, holott a baka csak egyetlenegyszer veszi le fővegét: az Uristen előtt, ha imára vezényelik. (Akkor még úgy volt.) Este pediglen a takarodó után pokrócot vetettek reá és az egész szoba végigtaslakolta a jámbort, hogy ilyen kezdet után meg tudja majd becsülni azt a napot, amelyiken nem kapott „eligazítást“.

Hát bizony, Uramöcsém, az én káplán-rekrutáságom is hasonlóképp kezdődött. Amikor késő este lelkiismeretvizsgálást tartottam lefekvés előtt, könnyek gyűltek a szemembe, mert moraliter összeverték azon a napon, ártatlanul. De hát csak sorjában! Elmondom ime, ennek az örökre emlékezetes napomnak keserveit.

Délután 3 órára érkezett meg vélem a vonat a nagyklínki állomásra, ahonnét szekéren voltam továbbmenendő Nacafalvára. Alig értek lábaim földet, kis köpcös alak penderült elé. Kizöldült, tér-

den alul alig érő reverenda volt rajta, balkezeben sörtecsomós zöld vadászkalapot lobogtatva, óles tenorhangon üdvözölt:

— Ave martir gloriose!

Szelid szeretettel nyújtottam néki kezemet:

— Üdvözlöm kedves Testvér! — mondtam.

Cinikus Márton, káplánelődöm — mert ő volt — ígérete szerint szekérrel jött elém. Megrázva kezemet, hangosan folytatta:

— No, maga is megemlegeti még a magyarok Istenét! Mert tudja meg, hogy a régi martirokat ad bestias condemnáltak, de magát csak ad bestiam. Am ez az egy, tíz oroszlán torkával és karmával van föl-szerelve.

Neomista érzékenységgel keltem az imigyen aposztrofált principálisom védelmére:

— Én kérem főnökömben mindenkor Krisztusban testvéremet és parancsolómat akarom tisztelni, nem pedig kínzómat.

Cinikus nevetve ütött a vállamra:

— Lári-fári! Sárgacsőrű csiripelés ez csak! Majd másképp beszél kelmed ma estére.

Rosszalásomat kimutatandó, szó nélkül elfordultam és csomagom után néztem. Miután ládámat megkaptam és az állomásfőnök szívességéből az egyik málházó talicskáján azt az állomás elé tolta, a szekeret kerestem meg. Hamarosan megtaláltam, mert csak egy állott ott és azon már fölnt ült Cinikus kollégám is. A szekeresgazda illő tisztelettel megsüvegelt:

— Isten hozta a Tisztelendő Urat! — mondotta.

— Jó egészséget kívánok a komenciójához!

A kezemet nyújtottam néki. Előbb megtörölte tenyerét a nadrágja szárába és csak azután parolázott velem.

Fölkecmélődtem a kocsiba és miután ládámat a saroglyában elhelyeztük, elindultunk. Ekkor láttam csak, hogy a szekerem föl van díszítve. A lovak szárához zöld galyakat tűzött fuvarosom, ostora

nyelére pedig egy bokréta tubarózsa volt kötve. Jól esett ez a figyelem. Ime, — gondoltam magamban, — szeretet fogad engem Nacafalván. Föltettem, hogy a szeretetet én is türelmes megértéssel viszonzom majd.

Alig tettünk néhány kerékfordulást, Cinikus kollégám suo modo a helyi viszonyokról kezdett informálni. Nem akartam meghallgatni és az aszketikában tanult módon félbeszakítandó a detrakció ilyenkép megindult folyamát, megjegyeztem:

— Bármit beszél kolléga úr, én csak amondó vagyok, hogy ez a krumpli itt az út mentén, igen jól meg van kapálva.

Cinikus az ajkába harapott. Észrevette rendretusításomat. A szekeresgazda azonban hátrafordult és megjegyezte:

— Nem krumpli az, instálom, hanem paradicsom.

Láttam tekintetén és kiéreztem hangjából, hogy nagyot estem a szemében. Pap létemre, kiben a tudás tökélyét vélte, ime ilyen tudatlannak mutatkoztam.

Közben befordultunk a szállók közé és a láthatáron már föltűnt Nacafalva karesú tornya. Elmélyődtem. Onnét hirdetem majd az igét. . .

Egyszer csak hangos kiáltozás riasztott föl üdvös gondolataimból. Az egyik szállóból három úriember tartott kocsink felé. Az első pirosképű gömböc-emberke volt, a második hórihorgas meszelőnyél, a harmadik pedig nagy behemót-alak. Látszott, hogy vártak bennünket. A szekér megállott és a nagy behemót előlépett.

— Üdvözöllek komám, — kezdette a pityókosságtól akadozó nyelvvel — mint e község jegyzője és a mindenkori káplánok cimborája és védője. Hűséges társaid leszünk pohárnál, harminckétlevelű bibliaforгатásban és a gazdád megrendszabályozásában. Vivát!

E furcsa szónoklat után leszedtek a kocsiról. Bemutatták a másik kettőt is: a nagy nyurga a kántortanító volt, a kis gömböc pedig a lódoktor.

Cinikus kolléga fanyar arcfintorral legyintett nekik:

— Bevásároltatok! Nem tudom mire mentek majd vele. Nagypénteki prédikációt tart majd ez néktek a pohárkoccintáshoz is.

— No, no! — vélekedett a kántor. — Majd kineveljük!

Beljebb kerültünk a szőlőbe, ahol terített asztal és telt kancsók vártak bennünket. Kényszeredett udvariassággal foglaltam helyet közöttük és észrevettem, hogy tartózkodó viselkedésem lehűtötte őket.

A beszélgetés erőltetetten folyt és mindig csak principálisomat kárpálta. Kivettem szavukból, hogy Nacafalván éles harc dühöng a községháza és plébánia között, amely harcban szövetségesek voltak eddig a fővezérseget betöltő jegyző oldalán a kántor és a káplán is. Most azt várták, hogy én is közéjük állok.

Néhány koccintás után indítványoztam, hogy induljunk. Valamennyien velem akartak tartani a szekéren. Nem lehetett kifogásom ellene, hiszen községi fuvarban szállítottak magamat is.

Előre mentem és megállottam a szőlő gledicsia-kerítésénél, hogy a többieket megvárjam. Hallottam, amint fuvarosom a jegyző kapásával beszélgetett.

— Aztán hogy mutatja? -- kérdezte a kapás.

— Hitvány biz az. Csak hálni jár bele a lélek. Azután meg tudós se lehet nagyon. Még a paradicsomot is krumplinak nézte. Nem tudom, mit tanult az iskolában?

Megértettem, hogy rólam volt szó.

Azután nagy ügygyel-bajjal fölhasználódtunk a kocsira. Az ülésre hárman kerültünk: a jegyző, meg a kántor, közbülsőnek én. A lódoktor a saroglyába telepedett, Cinikus meg a fuvaros mellé. Pityókós volt valamennyi.

A községbe érve, sok falubelivel találkoztunk. Estefelé volt és sarjut hoztak haza a jószágnak. Cinikus fölhívta a figyelmemet egy öreg asszonyra,

aki az egyik ház előtti padon ült és a fejét csóválva szemlélt bennünket.

— No kollégám, magáról is tudni fogja holnap már mindenki, hogy részeges kancsó. Náncsi néni, az olvasós-egylet elnöknője addig kiharangozza.

Végre megérkeztünk a plébánia elé. Az ablakban állott a principálisom. Sovány, vércseképű, ősz ember. Amint meglátta társaságomat, visszahúzódott.

Letettek a kocsiról ládástól. Cinikus a jegyzőhöz ment vacsorára és háltni. Elkészöntek tőlem, de a jegyző utánam kiáltott:

— Vacsora után átjövünk érted!

Beléptem új otthonom kapuján. A verandán magas, kiaszott öregasszony fogadott. Később megtudtam, hogy principálisom özvegy huga. Reszkető hangon tett szemrehányást:

— Szent Isten! Hogy jöhetett ezekkel?! Lesz most hadd el hadd!

A kancelláriát kerestem. Bekopogtam, de nem szólt senki. Benyitottam. A szoba közepén principálisom állott.

— Laudetur! — köszöntem illő alázattal. — Van szerencsém alázattal bemutatkozni...

Itt szavamba vágott új főnököm:

— Kicsoda maga? Az új káplán? Szép kis káplán! Részeg kompániával állít be hozzám! És hozzá kikkel? Halálos ellenségeimmel!

— De kérem szépen... — akartam kimagyarázni a dolgot, ámde principálisom letorkolt:

— Egy szót se! Majd a püspöknek megfelel érte. Még ma megírom a feljelentést. Most pusztuljon a szobájába.

Megkerestem a káplánszobát és lerogytam annak két széke közül az egyikre, melynek nem volt kiszakadva a nádfonata. Gondolkodni sem tudtam, csak ültem lesujtottan.

Egyszer csak benyitott hozzám a szolgáló és

vacsorához invitált. Az ebédlőbe érve, újra exkuzálni akartam magamat, de principálisom reámkialtott:

— Majd a püspöknek mondja el. Még ma megírom a följelentést.

Torkomon akadt a szó és alig ettem valamit. Velem szemben a plébános úr öreg nővére ült és láttam, hogy e jó lélek szánalommal néz reám.

Alig vártam az asztalbontást. Szobámba mentem, világot sem gyújtottam, bezártam ajtómat, ablakomat.

Öt perc múlva szörnyű dörömbölés hallatszott ablakomon. A jegyzőék jöttek értem. Meg sem mozdultam. Egy ideig zavarogtak, végül elkotródtak. Hallottam a jegyző hangját:

— Megállj, csipás, megkeserülöd még ezt! Mi nem kellünk neked, hanem azzal a vén zsugorival szöveteztél össze ellenünk.

Amikor elvonultak világot gyújtottam és breviáriumozni kezdtem. Kisvártatva halk kopogás hallatszott ajtómon.

— Káplán úr! — susogta egy hang.

Kinyitottam az ajtót és a plébánosom öreg nővére állott előttem. Egy csupor tejet és nagy karéj kenyeret nyomott a markomba.

— Láttam, hogy nem vacsorált — mondotta jó-ságosan, de utána már sebtén elsuhant a konyhába vivő ajtó felé, mert a kancellária felől léptek hallatszottak. Ijedten tekintettem arra és plébánosom állt előttem.

— Ki volt itt? — kiáltott reám a haragtól reszketve. — Valami nőalakot láttam. Micsoda káplán maga? Az első este fehérszeméllyel trafikál a káplánszobában? Még ma megírom a püspöknek a följelentést.

Megfordult és becsapta maga mögött a kancellária ajtaját.

Szólni sem tudtam. Visszatántorogtam szobámba. Letettem a csuport az asztalra és magam pedig az ágyra borultam — sírva.

Félóra múlva lehiggadtam és átgondoltam káplánságom kezdőnapját. Ezer szent tervvel, buzgósággal telve jöttem ide és ime megtépázott becsülettel, tönkretéve állok a kezdet kezdetén. Tekintélyemnek vége a nép előtt, mert hogy néznek arra a káplánra, aki a krumplit sem tudta megkülönböztetni a paradicsompalántától? Becsületemnek vége, mert Náncsi néni kiharangozza a faluban, hogy részeg kompánia társaságában tartottam meg bevonulásomat is. Principálisom szóba sem áll velem, mert szerinte ellenségeivel paktáltam össze. A község vezető embereit sértődött ellenségeimmé tettem. Sőt még a főpásztorom előtti tisztességemnek is befellegzett, mert most írja főnököm a följelentést, amely szerint első estém is fehérszeméllyel trafikáltam a káplánszobában.

Bizony, Uramöcsém, az első kápláni éjszakáján semmit sem aludt barátja:

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Bizony-bizony „de profundis“ hangulatban tértem én első kápláni estémen ágyamba. Le nem hunytam a pilláimat egész éjszaka. A sok csapás tetejébe még hallanom kellett, amint késői órákban a szatócsához küldötte princípálisom a kocsisát, mert tudta, hogy az másnap reggel a püspöki székvárosba volt utazandó bevásárlás céljából. A följelentésemet tartalmazó levelet küldötte el néki, hogy másnap az aulában kézbesítse.

Reggelre kelve elvégeztem szentmisémet és utána princípálisomnál jelentkeztem nagy humilitással. Parancsait kértem.

— Menjen cimboráihoz a községházára! — mordult rám zordonan.

Nem feleltem néki semmit, csak álltam ott sápadtan és leverten. Úgy látszik megsajnált, mert valamivel szelidebben folytatta:

— Készüljön a vasárnapi predikációjára. A nagymise előtt predikálni fog és utána a filiálisra megy, ahol szintén predikációt mond és misézik. Holnap délelőtt pedig a másik filiálisra: Röcsőgepusztán fog temetni.

Csendesen meghajtottam magamat és szobámba akartam menni. A plebános úr azonban még utánam kiáltott:

— Elküldtem a püspök úrnak a följelentést!

Egész napom rendezgetésben telt el. Délután beállított hozzám a kisbíró a jegyző invitálásával: jöjjen át a községházára, mert vár a kártyaparti.

Bosszúsan üzentem néki vissza:

— Vegyék tudomásul, hogy kártyázni nem akarok tudni, azután meg egyszer s mindenkorra kérem, hagyjanak nekem békét!

Hallottam azután, hogy principálisom a folyosón kikérdezte a kisbíró, mi járatban merészkedett a plebániára és mit üzent a jegyzőnek a káplán úr? Úgy látszik meg volt elégedve nem ép urbanus felelettemmel, mert este a vacsoránál már szóra is méltatott, érdeklődve afelől, vajjon kaptam-e már kis-pap koromban püspöki dorgatoriumot?

A következő nap péntek volt. Szentmisém után reggelizni mentem a plebániára, hogy aztán szekéren Röcsöge-pusztára induljak temetni. A plebánia kapujában lovaslegénnyel találkoztam. Később megtudtam, hogy a nagyklinki posta küldönce volt és sürgönyt hozott. Rosszat sejtettem és sejtelmem be is vált.

Alig nyeltem le reggeli kávémból néhány falatot, midőn principálisom állított be hozzám. Illőkép fölállottam és üdvözöltem. Nem válaszolt, hanem dalmas magatartással átadta a kezében lévő sürgönyt:

— Olvassa!

Olvastam:

„Capellanus suspenditur a divinis praecepta expectaturus remaneat loco. Josephus eppus.“

Kövém eredten álltam ott. Alig hallottam principálisom triumfáló megjegyzését:

— Kellett ez magának?!

Ezzel ő sarkonfordult és otthagyott.

Mennyi ideig álltam így, nem tudom. A kocsis hangjára riadtam föl:

— Menjünk már temetni! Félóránál több, hogy befogtam.

A keserűség visszahozta nyugodtságotom és öntudatomat.

— Menjen a plebános úrhoz, — szoltam neki — ma ő megy temetni.

Értetlenül nézett rám a legény. Arra ugyanis nem volt még eset, hogy a filiálisra a plebános menjen temetni. De miután megismételtem utasításomat, elkotródott a kancélária felé. Félperc múlva ajtómban állott principálisom:

— Mi az? Megtagadja az engedelmességet? Újabb följelentést küldjek a püspöknek?

Hogyan, hogyan nem, de átláttam helyzetem principális-vexáló előnyét és kesernyésen gúnyos hangon válaszoltam:

— Miért suspendáltatott?! Most már dolgozzék egyedül!

Ügylátszott, hogy principálisom csak akkor ébredt a helyzet következményeire. Kimeresztett szemekkel nézett reám:

— Mi-i-it? Én dolgozzak? Hát maga miért van itt?

Nagy bajomban merésszé váltam és egy fokkal magasabb tónusból hetykélkedtem:

— Azért, hogy a sürgönynek eleget teendő, bevarjam a további püspöki utasítást.

Ezzel sarkonfordultam és faképnél hagyva ámuló principálisomat, kimentem az utcára sétálni. Midőn később láttam, hogy főnököm elhajtatott temetni, bementem a temetőbe és az Oltáriszentség előtt kisírtam magam.

Délben aztán az ebédnél újra találkoztunk. Most már én kezdtem a konverzációt. Figyelmeztettem principálisomat, hogy a vasárnapi szentbeszédek nem tarthatom meg, mert suspendálva lévén, semminemű tevékenységet sem fejthetek ki. Főnököm azt állította, hogy fölfüggesztésem csupán a szentmisére és szentségek kiszolgáltatására szól, a predikációra nem. Ezt én kétségbevettem, mire újabb argumentáció következett az ebéd végéig.

Délután principálisom a könyveket bújtá. Magam is elővettem egyetlen rendelkezésemre álló auctoromat: Schüch pasztorálisát. A vacsoránál aztán mindketten könyvvel a hónunk alatt jelentünk

meg. Főnököm Kutschker Jus-ából olvasta föl a suspensio-ra vonatkozó traktátust; én pedig Schüchből bizonyítottam, hogy a predikálás a sacerdotium, vagy legalább is a diakonatus ordójának gyakorlása és én mindaddig nem predikálok, amíg plebánosom be nem bizonyítja, hogy fölfüggesztésem egyedül presbyteratusomat érinti, diakonusi ordómat pedig nem.

Éjfélig vitatkoztunk, de megegyezésre nem jutván, nagy hangon kijelentettem:

— Én tisztellem a plebános úrban principálisomat, ámde a püspököm nékem principalissimusom, aki elsősorban parancsol. Az ő parancsa pedig az, hogy ne fungáljak!

— No jól nézek ki! — fejezte be főnököm a vitát és egy szóval sem mondotta már, hogy újabb följelentést ír az aulába.

A másnap aztán meghozta a megoldást egy újabb sürgöny alakjában, melynek szövege ez volt:

Capellanus statim ad sedem episcopalem proficiscet et se in cancellaria episcopali praesentet. Parcho facultatem binandi dat Ordinarius. Kramper cancellariae director.

Tüstént a püspöki székhelyre utaztam.

Remegve kopogtattam az aulában Kramper kanonok és irodaigazgató ajtaján.

— No jöjjön, jöjjön amice! Halljuk, mit csinált? — szólt hozzám barátságosan.

Leültetett és bátorított, hogy mindent mondjak el részletesen. Kikérdezett arról is, hogy mit mondott principálisom, amidőn suspendálásom hírért vette. Háromszor is föl kacagott, midőn fiatal részletességgel enarráltam a történeteket. Végül pedig azzal fejezte be vallatásomat:

— Most pedig menjünk Öméltóságához!

Sokáig vártam az előszobában, mialatt az irodaigazgató úr referált. Kivert a verejték, mire főpásztorom elé szólítottak. Azt sem tudtam, mit csinál-

lok. Térdelhajtottam előtte, de kézcsók helyett félelmes zavaromban keresztet vetettem magamra.

Ősz püspököm úgy tett, mintha mindezt észre sem venné. Leültetett és jóságos szelidséggel szólt hozzám:

— Elhiszem édes fiam, — mondotta — hogy ártatlan vagy és csak kellemetlen félreértések hoztak bajba. Most két hétig itt fogsz maradni és másolómunkát végtesz a cancelláriában. Azután visszatérsz Nacafalvára. Ott egyelőre az lesz a teendő, hogy a plebános úr bizalmát és szeretetét megnyerjed először a magad számára és utána az egész község számára. Ha ez sikerülni fog, a lelkek ügyének nagy szolgálatot tettél és én is örülni fogok.

Aztán az irodaigazgatóhoz fordult:

— A nacafalvi plebánost értesítse, hogy káplánját büntetésből két hétre itt fogtam. Addig magában lássa el teendőit. Két hét múlva pedig újabb leiratot ír hozzá, melyben kérem, hogy ezt a fiatalembert szeretettel nevelje buzgó pappá és örülni fogok, ha sikere lesz munkájának.

Könnyes szemekkel jöttem ki főpásztoromtól. Annyit már akkor is éreztem, hogy jóságos volt hozzám. Most pedig tudom, hogy még jóságosabb volt princípálisomhoz, mert főpásztori eljárása annak finom és tapintatos „modus corrigendi“-je volt.

A jövő levélig üdvözli Uramöcsémet

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! A püspöki kancelláriában eltöltött névleges büntetésem napjai gyorsan multak. Akkoriban hírét sem ismerték a mai betűkopogtató masináknak, hanem az aktamásolás munkáit irodisták végezték, akik között időnkint deficiens és más correctio paternaban részesített papok is működni kényszerítettek.

Egyik másolásra nekem kiosztott akta ép a saját ügyemről szólt. Válasz volt plébánosom fölterjesztésére, melyet suspendálásom és megbüntetésem ügyében intézett a főpásztorhoz. Ma már nem követek el laesio sigillit, ha röviden leírom kedves Uramöcsémnek e két iratnak tartalmát.

Principálisom humilis és fiúi hangon intercedált érdekemben a főpásztornál büntetésem elengedése és kápláni stációmra való azonnali visszahelyezésem érdekében. Kérését négy argumentummal támogatta. Először kiemelte ifjú és tapasztalatlan koromat. Másodszor bevallotta, hogy följelentésében első benyomásai alapján olyanokat hozott föl, amelyek ellenem arguáltak, de tüzetesebb investigatio után csupán fundamentumnélküli látszatnak bizonyultak. Harmadszor: igen súlyosnak tartotta büntetésemel. Negyedszer pedig arra kérte a főpásztort, hogy legyen tekintettel reá is, aki rebus sic stantibus káplán nélkül maradt.

Eme fölterjesztésre küldött püspöki leirat szokatlanul érelyeshangú volt. A főpásztor szintén pontokba foglalta annak anyagát. Először kioktatta principálisomat, hogy néki nincsen joga felülbírálni a püspök

rendelkezését, annál kevésbé túlszigorúnak minősíteni azt. Másodszor megdöbbenéssel veszi a püspök tudomásul principálisom bevallását, mely szerint látszólagos és kivizsgálás nélküli adatok alapján engem bepanaszolni merészelt. A jövőben nagyobb óvatossággal fogják kezelni jelentéseit és ha még egyszer alap nélküli panaszt tesz, mint calumniatorral szemben a legszigorubban fognak eljárni. Harmadszor, ami káplánjának egyidőre való elvonását illeti, vegye tudomásul, hogy ha még egyszer káplánja súlyosabb kihágást követ el, huzamosabb időre beszüntetik a nacafalvai segédlelkészi állás betöltését, mert olyan plébánosra, aki nem tudja még neomista káplánját sem megtartani a jó úton, nem lehet egy fiatal papot bízni.

Megmutattam ezt az aktát az egyik bentdolgozó beteges paptársnak. Ezt mondta reá:

— No öcsém, a nacafalvai főurat, úgylátszik, alaposan kikurálják a káplántjelentgető mániájából!

Miután lemásoltam ezen leíratot, audienciára jelentkeztem a cancellariae director úrnál. Előadtam néki abbéli kérésemet, hogy ne küldjék el ezt a dorgatoriumszerű aktát principálisomnak.

A kanonok úr végighallgatott és ennyit mondott:

— Amice! egész életére jegyezze meg, hogy nem okos dolog a nagy urak dolgába beleavatkozni.

Bizony kedves Uramöcsém, megszégyenülve távoztam vissza íróasztalomhoz, de ez a bölcs tanács megérte a rámpiritást. Hosszú életemben egypárszor alkalmaztam is és valahányszor praetereáltam, utána mindig megbántam.

Midőn aztán elérkezett az utolsó napja ammannensis pályámnak, főpásztorom magához rendelt és atyai jósággal kötötte lelkemre, hogy nyerjem meg nacafalvai principálisom szívét és vezessem őt közelebb a falu lelkéhez. Könnyek homályosítják el most is szemeimet, midőn jelen epistolámat írom és a szívéből hangján keresztül kiáradó szeretetére és bizalmára gondolok.

— Fiam! — mondotta, — a te principálisod nem rossz ember. Tiszta életű pap, csak elhatalmasodott rajta a veszekedő természet. A plébániáját iskolának nézi, ahol az embereket nebuloként kezeli, szidja és bünteti. A te föladatoddá teszem, hogy ezeken az állapotokon prudentiával procedálva változtass! Fiatal vagy, de pap vagy és hivatásod a *correctio fraterna* is. De ismétlem: cum prudentia járv el!

Megígértém minden tőlem telhetőt és megbízásomra büszkén, készülődtem Nacafalvára.

Átmentem még estefelé a szemináriumba, hogy jó spirituálisomtól elbucsuzzam, de nem leltem őt otthon. A folyosón talákoztam a dogmaticae professzorral, aki beinvitált szobájába. Elmondottam néki helyzetemet és a főpásztorom által reámbizott föladatot. Tanácsát kértem.

Nem tagadta meg tőlem útbaigazítását.

— Tudja amice, — oktatott ki — csak mindenben filozófiai megalapozással járjon el. Ha valakit meg akar nyerni, olyan territoriumon kell véle összekapcsolódnia, ahol személyes aversióra nem adatik alkalom. Ilyen territorium a theológia tudománya és praeprimis a dogmatika. Ebben egyetértésben kapcsol össze mindannyiunkat a hittételek igazsága és a módusok megvitatása bőséges szabadságot ad az elméleti vitatkozásokra is. Ezek véleménykülönbsége nem tér ki a personális érzékenység terére. Ergo: azt tanácsolom, hogy principálisával dogmatikus témákról beszélgesen.

Fiatal voltam akkoron, kedves Uramöcsém, de mégis lehetetlennek tartottam, hogy a nacafalvai ecclesia helyi kormányosát a scientia ante vel post praevisa maerita kérdéseinek boncolgatásával tudjam megnyerni a vita suavis et pacata számára. Megkíséréltem tehát a kibuvót:

— Igen, kérem, professzor úr, de nekem nem igen van segédeszközöm az efféle vitatkozások inscennálásához.

— Annyi baj legyen! — jött segítségemre. — Adok én magának könyvet, amice!

Levett bibliotékájának felső polcáról egy három-kötetes művet és magyarázni kezdett belőle. Először is a címlapját explikálta. P. Gudin a szerzője, aki valaha, száz év előtt a szalamankai theológiának volt celebritása. Már a titulusa is jól hangzik: „*Philosophia et theologia secundum inconcussa divi Thomae dogmata*“. Utána per exempla megismertetett a könyv használatának módjával és lelkemre kötötte egyes specialitásait, hogy pl. a terminológiájában az „*objectum quo*“ a régi tomista terminologia szerint másképp értendő, mint tankönyvünkben szerepelt stb. stb.

Végül is félév tartamára kikölcsonőzte nékem e jeles opust, hogy segítségével megnyerjem principálisomat a békésebb élet és a lelkipásztori buzgóság számára.

Másnap azután bensőmben egy bithirdető elszántságával és P. Gudin opusával hónom alatt megérkeztem Nacafalvára.

Amint szekerem a plebánia elé dőcögött, már egy kocsi állott ott, az ellenkező irányból pedig ép akkor érkezett meg principálisom. Poros volt, öszszetört és izzadt. Messze tanyán járt beteget ellátni.

Egyszerre szálltunk le mindketten a kocsinkról, de nem is üdvözölhettem principálisomat, mert a parókia előtt várakozó harmadik jármű gazdája elibém vágott:

— Tessék rögvest jönni velem, mert az ispánné tekintetes asszonyt elöntötte a kelevény és már a szava is elállt.

Hallván ezt, be sem mentem a plebániára, hanem átvéve principálisomtól a betegek olaját tartalmazó szelencét és az egyházi ruhákat vivő sekrestyével együtt, hónom alatt P. Gudin opusát szorítva, fölszállottam a kocsira. Sanctissimumot nem tartottam szükségesnek magammal vinni, hiszen a

küldönc híradása szerint in extremis volt a beteg és már beszélni sem tudott.

Sebes hajtással jó félóra mulva elértük a grófi birtok ispánjának házáat. Az ispánnét bizony agóniában találtam. Próbáltam magához téríteni, de nem sikerült. Absolváltam és föladtam néki az utolsókenetet. Amidőn a haldokló száját kentem meg a szentolajjal, hirtelen magához tért és fölkiáltott:

— Hol vettétek ezt az avas zsírt!? Van nekem tiszteséges zsirom is!

Megijedtem. Olyan haragosan nézett reám és nagy undort fejeztek ki arcvonásai. Utána aztán rögtön visszaesett az agóniába és mielőtt még befejeztem volna a szertartásokat, meghalt.

Imádkoztam az eltávozott lélekért és üdvös igével vigasztalván a síró ispánt, eltávoztam.

Útközben elgondolkoztam. Nem tudtam mire vélni betegem magaviseletét és szavait. Valami az eszembe jutott. Elővettem a betegellátó szelencét, kinyitottam és tartalmát megszagoltam. Mindjárt megértettem, hogy ezt a konyhájára és éléskamrájára büszke háziasszonyt miért hozta vissza egy pillanatra még másvilági útjáról is az én szentolajom szaga. Bizony a szentelt olaj teljesen avas volt.

És, kedves Uramöcsém, ennek a kis incidensnek köszönöm, hogy az én betegellátó szelencémben sohasem volt hosszú életemen keresztül romlott szentolaj és én mindig érvényesen szolgáltatam ki az utolsókenet szentségét.

Olajszemlémet a sekrestyés hangja zavarta meg. Elbeszélte, hogy mi történt a két hét alatt. A máterban csak egy keresztlő volt, melyet a plebános úr nem olyan sebtiben végzett ám el, mint a káplán urak szokták. Félóránál tovább tartott a szertartás, mert a plebános úr nemcsak a fekete betűket imádkozta el, hanem csendesen elmondotta a vörösbetűket is. Megjegyezte azt is a sekrestyés, hogy tizenöt évi szolgálata alatt most látta először ke-

resztelni a principálisomat, aki egészen beleizzadt amíg a „vade in pace“-hoz ért.

Annál több munka akadt a két fiálison és a tanyákon. Minden napra esett egy-egy exkurzió. Egyik nap betegellátás, másik nap temetés. Amikor aznap reggel jelentette a sekrestyés, hogy ismét a tanyára kell kocsizni beteghez, principálisom felsőhajtott:

— Hogy tört volna el inkább előbb a kezem, minthogy azt a följelentést megírtam!

Végül még azt akarta elbeszélni készséges informátorom, hogy a plebános úr nagyon haragszik a jegyzőre, mert az valami határozatot hozatott a mult vasárnap a kaszinó választmányával, de ennek bővebb explikálására már nem került idő, lévén hogy visszaérkeztünk a nacafalvai plébániára.

Hogyan fogadott itt plebánosom, majd a jövő levelében mondja el kedves Uramöcsémnek

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Kissé timidus várakozással léptem be a kancelláriába principálisomat üdvözlendő. Köszönés után a köteles humilitással kezdek:

— Bocsánatát kérem, Plebános Úr . . .

Szavamba vágott:

— Megírtam a Püspök úrnak a magam véleményét! Hogy még ilyen csekélységért suspendálta!? És tudja, amice, még neki állott följobb. Alaposan megleckéztetett. Miért? Mert a káplánom érdekében felszólaltam!

Bizony, kedves Uramöcsém, a szemeimet mereszlettem. Quae mutatio rerum!? Principálisom téves vádjaira kaptam a büntetést és mit kellett hallanom!? Vagy teljes quadranson keresztül védelmezett a túlszigor ellen, miközben egymásután csoportosította defensiómra az argumentumokat. Demonstrálta, hogy teljesen ártatlan voltam és ahelyett, hogy investigálták volna az ügyet, egyenesen elítéltek. Az asztalt verve végezte mellettem tartott védőbeszédét:

— Van ott benn fogalmuk arról, hogyan kell bánni egy fiatal emberrel!? Ez az eljárás simplex atrocitás volt!

Erre már nemcsak szemeimet meresztettem, de számát is eltátottam. Nem jutott azonban idő teljes felocsudásomra, mert principálisom második számú védőbeszédbe kezdett, melynek kedvezményese ugyancsak szerény magam voltam.

— Tudja mi történt? — adta föl a szónoki kérdést.

Igen értelmetlenül nézhettem, mert meg sem várva feleletemet, continuálta defensiomat.

— Az történt, hogy a jegyző a legalávalóbb támadást intézte a káplán úr ellen. Képzelve csak, a múlt vasárnap milyen határozatot mert hozatni azzal a kompániával, amely a kaszinó választmányát alkotja. Előzetesen kimondották, hogy nem veszik föl az én káplánomat a kaszinó tagjai közé, mert megsértette a jegyzőt. Mivel sértette meg? Azzal, hogy nem akart az ő korpájuk közé keveredni? Mert megizente arra a kártyatanyára, hogy nem hajlandó a bandájukba állani? Azzal sértette meg, hogy szolidárisnak érezte magát velem, atyai jóbarátjával, főnökével, paptestvérével? No, csak ez kellett! Majd adok én annak a bélyegnyalónak! Megtanítom móresra azt a népnymorgatót! Én a káplánomat nem engedem! . . .

Szemmeresztés és szájatátás után nem maradt más hátra, mint hogy kínálatlanul leüljek. A dolgok ekkénti változását nem tudtam állva elviselni. Zavarosan kavarogtak fejemben a hallottak. Csupán annyit értettem meg, hogy pricipálisom kérelhetetlen gáncsolómból tüzes védelmezőmmé lett.

Azóta sok mindenben keresztülhempergetett az élet árja és megtanított alapjában is megérteni az akkor fölfoghatatlan változást.

Principálisom a kolerikus temperamentumnak reverendában küzködő nem épp ritka fajtájához tartozott. Azokhoz, akik nem tudnak élni anélkül, hogy ne viaskodjanak. Hol az igazi ellenségeik ellen, hol a falrafestettekkel. Mert ha ezeknek nem akad az események során adversáriusuk, hát bizony keresnek és kerítenek maguk. De védenc és inimicus nélkül nem élet nekik az élet.

Sok bajt okozó, sok drága energiát elpazarló katonái ezek az ecclesia militansnak. Sebeket osztanak, sebeket kapnak. A legnagyobb sebet azonban

Urunk szent Szívén ejtik, mert a plebánia és község viszonyát a bellum omnium contra omnes-sé alacsonyítják, melyből a lelkek üdvére háramlik a kár.

Akkorában, ismétlem, csak annyit értettem én, kedves Uramócsém, az egészből, hogy pricipálisom tüzes védelmezőmmé, atyai barátommá vált. Ezzé tette a körülmény, hogy — szerinte — püspököm megbüntetett és a jegyző kompániájával együtt ellenségemmé lett. Előbb ő bántott engem; miután azonban mások is ütöttek, támadómból védőmmé lett.

Most már meg is akartam hajlandóságát tartani. Visszaemlékeztem a dogmaticae professor jótanácsaira, aki lelkemre kötötte, hogy dogmatikus témákról társalogjak főnökömmel, mert ezek igazsága nem engedi a komoy nézeteltérést, a modusokról lehetséges disputa pedig bőséges matériát szolgáltat az eszmeélesítő megbeszélésekre.

Délután, az officium végeztével előszedtem tehát P. Gudín opusát. Átvettem belőle a történelmi résznek néhány oldalát, amelyeken Molina egyéniségéről és iskolájának a tomista nézet szerint „impia contra veritatem luctantia“-járól volt szó. Ilyeténkép fölkészülve, a vacsoránál megkezdtem a conversatiót:

— Mit tart plebános úr Molináról?

— Arról a sárgacsórúról? Hogy lehetett az ilyen prefektusnak megtenni? Hiszen még érzik rajta az olaj szaga. Mit tud ez az életről? Ilyenek nevelnek papot!! — méltatlankodott principálisom.

— Tévedni méltóztatik! — feleltem a tudós fölnyével. — Hiszen Molina nem volt épp ifjú, amikor tanát kifejtette. Született 1535-ben és 1565 körül kezdett tanítani . . .

Principálisom közbevágott:

— Kicsodáról beszél?

— Molináról, kérem, — adtam fölvilágosítást — aki a szabad akarat és kegyelem relatiojáról bár elmés, de a tomismus mázsás argumentumainak ellentállni nem tudó theoriát állított föl.

— Vagy úgy! — válaszolt plebánosom. — Én azt hittem, hogy az új szemináriumi prefektusról beszél.

Lesajnáló oldalpillantás volt válaszom.

Kisvártatva belekezdtem prelekcziómba. Elmondottam e nagy teológusnak életrajzi adatait és föl-soroltam munkáit, első adversáriusait. Principálisom csendesen meghallgatott.

Másnap délben a plebános úr beszélt a jegyzővel évek óta folytatott harcairól, mert el lévén teendőimmel foglalva, nem értem reá a P. Gudinból való preparációra és így átengedtem számára a társalgás vezetését. Este azonban kipótoltam. Rangos magyarázatot tartottam a scientia mediá-ról. Harmadnap az ante et post praevisa maerita quaestioja került sorra. Így folytattam három napon keresztül, principálisom türelmes attentioja mellett és heroikus mortificatioja árán.

Negyedik napon azonban már nem juthattam végére praeparatiomnak. Egy órával a vacsora előtt beállított szobámba principálisom. Épp Gudin előtt ültem és a napi előadásom anyagának betanulásába kezdtem. Plebánosom mosolyogva vette el előlem a nagy tomistának jeles opusát.

— Legyen szíves amice, — szolt hozzám — adja ide kölcsön e tudományos armariumát. Ma majd én tartok alapján oktatást.

Szégyenkezve udvariaskodtam:

— Tessék parancsolni. Kitünő opus!

Principálisom kaján mosollyal csapta hóna alá tomista ismereteim jeles forrását és a vacsora alatt már ő beszélt a futurum contingens-ről. Egymásután kérdezte a véleményemet a controvers pontokra, de én igen diplomatikusan hümmögtem és minden igyekezetemet egy csirkecomb husának lehántására fordítottam. Utána következő napokon a gratia efficax, azután az inefficax etc. jött sorra, kiszámíthatatlan egymásutánban.

Három nap múlva principálisom megelégette a retorziót és befejezte prelekczióját imígyen:

— Most már láthatja Öcsém, hogy nemcsak a neomista káplán a tudós, hanem az öreg plébános is az tud lenni — ugyancsak félórai készüllet után.

Megszégyenülve vittem szobámba P. Gudín művét, letéve a szándékról, hogy a dogmatikus disputa révén iparkodjam principálisam körém szővődő szeretetét erősíteni.

Erre azonban nem is volt szükség. Az Úr akarata ugyanis olyan eseményt hozott közbe, amely még szorosabbra fűzte össze a nacafalvi plébánost és káplánját, aki manapság már bizony igen csendes ember és szintén:

öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Antedecens epistolámban contingenter fölemlítettem, hogy nacafalvi principálisom a kolerikus temperamentum iskolapéldája volt. Állandó altercatiokban örölte föl energiáját. Ellenséget vélt mindenfelé, de védeneket is keresett.

Miután főpásztoromtól pro forma büntetést kaptam, miután a jegyző cimboráival együtt ellenem szegődött, főnököm mellém állott. Délben és este végighallgathattam a községháza elleni kirohanásait. Közbe-közbe urbaniter hümmögtem egyet-egyet, amit ő zajos helyeslésnek és az együttérzés demonstrációjának tulajdonított. Az ellenségeskedés segédi munusához azonban sehogyan sem volt inyem és azon törtem a fejemet, miként fordíthatnám el principálisom érdeklődését a pasztoráció termésthözöbb tájai felé.

Abban az időben írta a *Magyar Allamban* egyházművészeti cikkeit a fiatalon elhunyt Czobor Béla. Igen értett a papság lelkesedésének följajzásához. Szívesen olvasták cikkeit az öregek, mert a régi művészet szépségeit dicsőítette bennük; a novissima generáció is rajongott éretle, mivel az ósdi nemtörődomség ellen dörgött. Hatására egész kilométert kitévő cikksorozat jelent meg a különböző egyházi folyóiratokban. Megragadta az én figyelmemet is egy ilyen közlemény, amely kedves Uramöcsém nagyrabecsült periodicusának praedecessorában: a jó öreg *Havi Közlönyben* látott napvilágot. Az élet szikláin elkopott memoriám nem őrizte meg ugyan írójának a nevét, de annyit közölhetek, hogy a faluszéli keresztek, meg a templomtéri szobrok naivitásait perjocose figurázta ki, ezeknek művészibb alkotások-

kal való kicserélésére adhortálva paptársait. Elolvasása után szerény magam is nagy elhatározásra gerjedtem.

A nacafalvai templom hátamögött egy kis dombocskán állott Nepomuki szent Jánosnak a szobra. Annak idején állították még föl, amikor az ezerhet száz-as évek végén cselák katonák voltak bekvártélyozva falunkban. Principálisomtól megtudtam, hogy a plebánia annalesei szerint véres helyi nevezetessége is van annak a szobornak. Az akkori parochus följegyezte, hogy benedikálásának napján a cseh katonák agyonütöttek egy falubeli legényt, mivel az kétségbe merete vonni Nepomucenus cseh nemzetiségét, állítván, hogy ha igaz volna, nem lehetett volna szent. A falubeli legények viszonzásul négy cseh legényt bicskáztak le, holttesteiket kiterítve a szobor elé. Ennek az esetnek retorziója szomorú esztendőt hozott Nacafalvára és még száz év múlva is szikrázó szemekkel emlegették e trombitás nációt. Principálisom ellenben igen nagy tisztelettel vette körül e jeles vértanút, mert — az ő szavait citálom és ne engem vonjon érettük felelősségre Uramöcsém, — „cseh és kanonok létére mégis szentté lett.“

Hát ehhez a szoborhoz fűződik az én első egyházművészeti reformakcióm emléke.

Kitalálva sem lehetett volna különb exemplum demonstrans-t szerkeszteni a Havi Közlöny előbb citált artikulusának illusztrálására, mint ezt a szobrot. Mészkőből faragta in illo tempore valami pemák, de jobban érthetett a trombita billentyűinek illegetéséhez, mint a szobrászathoz. Munkájából csak a törzs maradt meg káplánkoromra, de az is ijesztően hatott. Csipőtől a talpáig kisebb volt, mint derekától a nyakáig. Kezeit pedig monstruozus nagyságúra véste sculptora. De ez mégcsak hagyján! A feje még ennél is ijesztőbb volt.

A már említettem legényvirtuskodás után a helybeli hadvezetőség által ráncbaszedett fiatalság tehetetlen dühében Nepomucenus szobrán állott bosszut.

Letörték a fejét és ellopták. Az annáleksek szerint egy ideig csonkán éktelenkedett a szobor, amíg a helybeli fazekas másikat nem formált a letört fej helyébe. A mészkörtörzs nyaka táján lyukat véstek, ebbe fapöcköt szoritottak és ennek kiálló részére húzták az agyagművész alkotását. Igaz, hogy már a második télen szétszívta a fagy, de a szóbanforgó fazekas-dinasztia családi kiváltságának tartotta, hogy minden harmadik évben új fejet készítsen Szent Jánosnak.

Nacafalvai kápláncodásom második hónapjában ép aktuálisá vált e fejcsere. Ragyás-Csúri Bence, a figulus-familia trónörököse remekbe készítette. Jó szívvel cselekedte. Nem spórolt az agyaggal, mert akkorára formálta, hogy valamicskével nagyobbra sikerült a szobor törzsénél is. A korongon először egy gömböt kerekített. A körmével és bicskával szemet és száját karcolt bele, orrot pedig a kancsók füle módjára ragasztott reá, azután szakállat fröcskölt higabb agyagból és kackiás huszárbajuszt is pödörített hozzá. Sőt még birétumot is formált a tetejébe, amennyiben ilyennek lehet nevezni azt a piramist, amely toronysisak módjára meredt ki a fejpgolyóból. Az arcot a köcsögök sárga mázával vonta be, szemöldökét, szakállát és bajuszát fekete, birétumát pedig zöld festékkel ékítette. Szép mázosra kiégette műalkotását és egy szonbaton este a szobortörzssre peckelte.

Elhatároztam, hogy nem fogom tűrni e monstrumot, hanem áhítatgerjesztő műalkotást állítok helyébe.

Vasárnap este elmondottam tervemet principálisomnak. Ellenezte. Midőn azonban meghallotta, hogy az új szoborhoz közadakozás útján akarom előteremteni a költséget, ép tudni sem akart az egészről. Beneficiuma elleni merényletnek minősítette szándékomat, mert hivei ismeretében, biztosra vette, hogy aki a szoborra fog adni, emberöltőre mentesnek érzi majd magát a párbérszolgáltatás alól.

Principálisom beleegyezése nélkül le kellett ten-

nem egyházművészeti tervemről. Szájamat azonban nem tapaszthatta be főnököm.

A következő vasárnapon dörgedelmes prédikációt tartottam. Mottóul választottam e mondást: „Mirabilis Deus in sanctis suis“. Megmagyaráztam a naca-falviaknak, hogy ők megcsúfolták ezen ősi állítást Nepomucenusukkal és otthelyt így kell eztán énekelni e verzikulust: „Miserabilis Deus in sanctis suis!“ Dicsőítettem beszédemben Michelangelo és Bartolomeo örökszép alkotásait; végül pedig föl hívtam a nacafalviakat Istennek és szenteinek méltóbb, valamint áldozatosabb tiszteletére.

Beszédem után bejött a sekrestyébe Kutásó-Bögöze András tehetős gazda felesége, született Dolfinger Magdalena. Naturalizált német asszony volt, akivel akkor került össze András bácsi, amikor még nyalka legénykorában Rudolfsgrad körül kubikolt a Tiszaszabályozásnál. Bögözéné két ezüst hatost (akkoriban az a pénz járta) szedett elő a zsebkendője csücskéből és olyan intencióval nyújtotta által, hogy foglalója legyen ama német szent szobrának, akiről szentbeszédemben szóltam. A többi költséget 50 pengőig (akkoriban nagy pénz volt!) állja, de az új szobor talapzatára reá legyen vésve, mint adományozónak, az ő leánykori német neve is.

Boldogan néztem rá! Ime egy lélek, aki kiértette szentbeszédem rejtett célzatát: méltóbb szoborral kell fölcserélni a Nepomucenus-monstrumot. Ámde fiatalember lévén, át voltam hatva a tévelyek elleni küzdelem zelusával és néhány bevezető dicséret után elkezdtem magyarázni, hogy Szent János nem német volt, hanem cseh. Bögözéné közbevágott:

— Nem arra hoztam én a pénzt Tisztelendő Úr, hanem annak a német szentnek a szobrára, akit anyyira dicsért.

— Német szentnek? — kérdeztem meglepődve.

— Igen, igen! — erősködött Bögözéné. — Valami szent Michel. A másik nevét is tetszett mondani, de nem értettem jól.

Ekkor már világosodott az ügy. Michelangelót léptette elő beszédem alapján német szentnek Bögö-zéné, születet Dolfinger Magdalena, akiben ötven évi magyarság után is föllángolt a germán szolidaritás.

Kioktattam tévedése felől és iparkodtam reá-beszélni, hogy inkább egy új Nepomucenus-szoborra áldozza a pénzét. Nem értem célt.

— Minek, amikor már van. Kitartja az még! — válaszolta.

Estefelé beállított a plébániára Ragyás-Csuri Bence, a Nepomucenus fejeket szállító fazekas-dinasztia azidei doyenja. Ép a kancelláriában tartózkodtam magam is.

Tiltakozott ellene, hogy én a szószékről lepocskondiázzam az ő alkotását. Plébánosom csittította, hogy legyen nyugodt, ő nincs a Nepomucenus-szobor ellen.

— Megmondta a jegyző úr is elébb a körben — folytatta a fazekas — hogy garázdaság az, amit a káplán úr csinál. Annyit mondok, hogy jaj a káplán-nak, ha hozzá mer nyúlni ahhoz a szoborhoz!

Plébánosom, mintha megcsipték volna, midőn ezeket hallotta. Élénken kérdezte:

— Ki mondta azt, hogy jaj a káplán úrnak?

— Én is mondom, meg a jegyző úr is mondotta! — hangzott a válasz.

Principálisom kiegyenesedett. Széchenyi beszélhetett olyaténkép, amikor az Akadémiát alapította, mint ahogyan ő jelentette ki:

— Káplán Úr! A szent János-szobor helyére újat állítunk. Az összes költségeket én viselem. Te pedig Bence mond meg a jegyzőnek, hogy a községházán parancsoljon, de a templom körül én vagyok az úr!

Ezzel a nacafalvai egyházművészet reformja elhatározott és megkezdődött az a küzdelem, amelyre még ma is keservesen és bánattal gondol kedves Uramöcsémnek azóta lehiggadt testvére Krisztusban:

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Mult leveletem ott hagytam abba, hogy principálisom elhatározta az új és méltóbb Nepomucenus-szobor beszerzését és pedig teljesen az ő költségére.

Egyházművészeti reformmunkám ily szerencsés alátámasztásán fölötte megörültem. A boldogult Czobor Béla közvetítésével meg is rendeltük a szobrot, melynek leszállítását egy hónap multára ígérte mestere.

Ezalatt azonban megindult és veszedelmesen fölfejlődött a jegyző ellenakciója.

A fazekas első útja ugyanis a községháza volt, ahol elmondotta a plébános művészmecénási bőkezűségét a jegyzőnek. Még aznap este megtárgyalták az ügyet a kaszinóban és a kántor, valamint a lódoktor zajos helyeslésével kitervelték, hogy a község e régi „műemlékét“ nem engedik. A jegyző még azon a héten átment a szolgabíróhoz, hogy jelentést tegyen a plébános „merényletéről“, de ez leintette. Megmagyarázta neki, hogy a szobor a templom fundusán áll és ott ők nem parancsolnak.

A falu pennája azonban nem engedett. Valóban ördögi eszközhöz folyamodott.

Bizonyára ismeri Uramöcsém azt a régi anekdotát, amelyik elmondja, hogy miként veszejtett össze az ördög egy galambszeretben élő házaspárt. Tíz ördög is megpróbálkozott már, hogy szétzavarja őket, de hiába. A tizenegyedik pokollakó erre fölbérelt egy öregasszonyt. Ami a tíz ördögnek nem sikerült, ez két nap alatt nyélbeütötte. Reggel az asz-

szonynak pletykázott, délben a férjnek dugott rágalomtaplót a fülébe, este már verekedtek, másnap reggel a menyecske hazament az anyjához, este meg úgy dobták ki a bújában elkeseredett, soha sem italozó férjet — a korcsmából.

Mondom, ilyen ördögi eszközhöz folyamodott a jegyző. Fölbiztatta a fazekast, hogy mondja el a plébános szándékát Kati néninek, az olvasósasszonyok elnöknőjének.

Egyéb sem kellett! Egy hét múlva már az egész falu lázongott. Mindenki tudott valami kedves emléket, ami a szent János-szoborhoz fűzte és a plébánosban ezeknek kegyeletlen lerombolóját látta. A következő héten virággal díszítették a szobrot. A harmadik vasárnap pedig Kati néni a litánia után pótájtatosságot tartott a Nepomucenus-emlék előtt.

A jegyző tehát alkalmas lyukból indította meg a vihart. De ez még nem volt minden. Följelentést szerkesztett a Főpásztorhoz és azt Kati néni Nacafalva írástudóival aláíratta. Ebben principálisomat a törtenelmi emlékek pusztítójának, engem pedig plébánosom bujtogató rossz szellemének festettek le.

Igy mult el a hónap és megérkezett a szobor. A mestere is velejött és beszállításáról is ő gondoskodott, a vasútállomás községében, Nagyklinken szerezvén fuvarost. Szerencse volt, mert Nacafalván nem akadt volna lovas-gazda, aki beszállítását vállalta volna.

A szobrot ládástul a régi Nepomucenus mellé tették le. Néhány perc alatt ott volt körülé a falu valamennyi gyereke. Félóra múlva pedig Kati néni vezetése mellett megjelent az egész Olvasó-társulat és ájtatosságba kezdett. Énekeltek, az olvasót imádkozták. Mögöttük a legények helyezkedtek el kapával és kocsilőccsel fölfegyverkezve. A jegyző pedig kiállott a községháza elé.

Ezalatt mi a plébánián haditanácsot tartottunk. A kőfaragó indítványára elhatároztuk, hogy a szoborcseré munkáját majd holdvilágnál hajtjuk végre.

Igy is lett. Estharangszóra hazaszéledtek híveink. Mi pedig hárman: a kőfaragó, plébánosom és jómagam csendben nekiálltunk a munkának. Előbb a régi Nepomucenus-szobrot emeltük le és a szent Mihály lovára téve, nagykeservesen becipeltük a toronylépcső alá. Utána száz ügyyel-bajjal fölállítottuk a régi talpazatra az új műremeket. Éjjel is elmúlt, amire végeztünk. De még ekkor sem térhettünk nyugovóra, mert principálisom benedikálta még az új monumetumot. Amidőn ezzel is készen volt, odaállott a szobor elé és kiegyenesítve hosszú sovány hátát, diadalmasan nézett a községháza felé.

Csöndben telt az idő vasárnapig. Ekkor azonban nem várt komplikáció ütött be. Nagymisére harangoztak, jött is a nép, mint rendesen, de a templomba senki sem ment be. Principálisom tartotta a nagymiséét, de egy szál lélek sem ült a padokban. Sőt még ministráns gyerek sem akadt. A kántor zúgatta az orgonát, a sekrestyés ministrált, én meg elmentem megnézni, mi van a templom előtt?

Hát bizony Uramöcsém, ott volt az egész község. Kihozták a régi Nepomucenus-szobrot a toronylépcső alól, körülállották és Kati néni vezérlete mellett rákezdtek a — Bemegyek szent templomodba-ra.

Principálisom pulykavörösen hallgatta szentmise után jelentésemet. Előbb az egész hamartológiát végiglitániázta, e népájtatosságon szereplő személyekkel hozván kapcsolatba az egyes peccatumokat. Utána specialiter Kati néni jellemzésén folytatta, menyecske korának emlékeit hánytorgatván. Végül pedig az asztal közepére csapván, kimondotta a szentenciát:

— Majd adok én tinéktek toronysipkájú Nepomucenust!

Litánia alatt megismétlődött a délelőtti furcsa ájtatosság. Egy lélek se jött be a templomba, de azért a litániát végigénekelték a szobor előtt. Végeztével hangos énekszóval visszavitték a toronylépcső alá.

Este egy falatot sem evett principálisom. Nékem sem izlett a vacsora; vártam a további haditervet.

Plébánosom kifejtette előttem, hogy addig nem lesz nyugalom, amíg a régi szobrot látja a nép. El kell tehát tüntetni valamerre. De hová? A plébániára nem hozhatjuk, mert a szolganépség kifecsegné és erőszakkal megkaparintának.

Bizarr ötletem támadt:

— Assuk el a plébániakertbe!

Principálisom szeme felcsillant:

— Pompás gondolat! Assuk el a plébániakertbe!

A tervbe beavattuk a plébános nővérét is. Hármasban számtalanszor megpihenve átcipeltük a sok bajnak objektumát. Ásót és kapát kerítettünk; reverendánkat szöggre, illetve az egyik gyümölcsfára akasztva, ingújjban hozzáfogtunk Nepomucenus elföldeléséhez. Késő éjszaka lettünk vele készen és halálra fáradva, derekunkat fájlalva, tértünk nyugovóra.

A sok izgalomtól és a meg nem szokott földmunkától valóságos betegnek éreztem magamat. Lázás álomra hunytam le a szememet. Egész éjszaka hánytam a földet a Nepomucenus-szoborra, de a kezében lévő keresztet nem tudtam betemetni.

Bizony keserves napra ébredt másnap kedves Uramöcsémnek tisztelő barátja

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! A Nepomucenus-szobor el-
ásása után principálisommal egyetemben kételkedni
kezdtünk eljárásunk szerencsés kimenetelében. Hét-
közben csend volt ugyan a faluban; Kati néni, az
olvasós asszonyok elnöknője a jószág után nézett és
Nagyklínkre hordta be a tejet; a hívőssereg többi
része is munkájával volt elfoglalva. Borsózott azon-
ban a hátunk, ha a vasárnapra gondoltunk. Mi lesz,
ha a nép ismét a Nepomucenus előtt akar majd extra
istentiszteletet tartani és nem találja a szobrot?

Erre azonban nem került a sor. Kedden reggel
levelet kapott principálisom a kerületi esperestől.
Hivatalosan értesítette benne, hogy a Főpásztortól
nyert utasításra másnap kiszáll plebániánkra a ke-
rületi titkárral együtt; a szobor-ügyben vizsgálatot
megejtendő. Ez a jegyzőék följelentésének ered-
ménye volt.

Szerdán estefelé valóban megjelent a parochián
Beszédes Hugó esperes úr, a kerület titkárával:
Gömbi Antal plebánossal együtt.

Principálisom társaságában a parochia előtt fo-
gadtuk őket. Elsőnek Gömbi titkár úr szállt le a ko-
csiról. Jobban mondva pattant onnét a földre, habár
ilyesmit nem várhatott volna az ember gömbölyű
staturájától. Kicsiny, fitosorrú, paradicsomképző és
golyóhasú, élénk emberke volt.

— No bátyám! — szólott köszöntés helyett princi-
pálisomra, — mi van a Nepomucenussal?

Plebánosom úgy tett, mintha nem is hallotta
volna e kellemetlen kérdést hanem az esperest segí-

tette le az ülésből. Szépen megtermett, szelíd tekintetű öreg úr volt ez. Galambbősz hajjal, feketének maradt sörtes szemöldökkel és jóságos kék szemekkel. Kezében tartotta elválaszthatatlan társát: a méteres szárú tiroli pipáját. Az egész egyházmegyében híres alak volt. Csendes, gyérbeszédű, galamblelkű, imádkozó lélek, akinek legnagyobb erénye az volt, hogy sohasem tett semmi rosszat. Ez ugyan objective spectando, nem valami nagy dicsősége lehetett, mert cselekedeteinek listája ugyancsak kurta volt. De hát némelykor és néhol ez is érdem.

Csendesen, szinte susogva — mindig így beszélt — kérdezte meg a plebánosomat:

— Hogy van?

— Miként a zsoldáros, Nagyságos Uram, aki úgy látszik az én számomra írta azt a zsoldárverset, hogy: circumdederunt me canes multi! — felelte nekikeresedetten principálisom.

Más se kellett Gömbi Antalnak!

— Köszönjük szépen ezt a citátumot! — támadta meg tréfásan plebánosomat. — Értjük a tertium comparationis-t! Kutyák vagyunk tehát! No várjon csak Urambátyám, megkergetjük mi holnap kelmedet ezzel a cingár legényével együtt!

Kedvesen évelődve kerültünk beljebb. Lepakolás után tábort ütöttek az ebédlőben. Beszédes esperes úr reágyújtott a pipájára és elhelyezkedett az asztalfőn. Principálisom a kártyát hozta elő, én magam pedig a Ganymédes szerepét töltöttem be az „oculus episcopi“ jelenlétének illő tiszteletében.

Gömbi Antal még most is principálisomat csipkedte:

— No Urambátyám! elő azokat az élire rakott sárga csikókat! Ahol száz forint akadt a Nepomuceus-szoborra, ott sok pénznek kell még lennie!

Hozzákezdtek alsózni hármasan. Előbb azonban Gömbi plebános úr alaposan lekritizálta a szemináriumi nevelést, mert megtisztelő invitálásukra küldte, hogy én a huszonegyezésen és durákon kívül

más változatban nem tudom a kártyát kezelni. De így is akadt dolgom: töltöttem és Beszédes esperes úr pipájára tartogattam a fidibuszt, mert átlag számítva minden játék alatt vagy kétszer kialudt.

A vacsorára való invitálás vetett véget a játéknak. Beszédes esperes úr igen derült hangulatban ült asztalhoz. Huszonhat krajcárt nyert, aminek jobban örült, mint a nagyprépost egy májusi esőnek. Ilyesmi is régen történt meg vele. Híres volt róla, hogy reszket a kártyáért, de a paptársak között, ha valami dolgot reménytelennek akartak profétálni, csak az ő kártyajátékára utaltak, mondván: „Akkor lesz az, amikor majd Beszédes Hugó nyerni fog az alsósban!” Háromszor is megszámolta a 26 krajcárt, amíg eltette a bugyellárisának külön e célra kiüresített rekeszébe.

Gömbi plebános úr ellenben igen elégedetlen volt elért eredményével. Négy forint két krajcárt nyert principálisomtól, de kijelentette, hogy reményeiben alaposan csalódott. A következő héten ugyanis tehenet akart venni a nagyklinki vásáron és arra számított, hogy annak felét Nacafalván „megkeresi”.

Asztalbontás után principálisom folytatni akarta a kártyázást, de Beszédes esperes úr elővételte Gömbi Antallal a Nepomucenus-ügy aktáit, hogy előzetes megbeszélést tartsanak, mielőtt érdemlegesen döntenék a további teendők felől.

Principálisom servatis in pectore servandis elreferálta az eseményeket. Leírta a Nepomucenus-szobor áhitatromboló kinézését; elmondotta, miként fogott tüzet lelkesedése az én egyházművészeti reformeszméimen és miként lázította a jegyző a falut ellenünk.

Beszédes esperes úr csendesesen szívta a pipáját, Gömbi plebános úr azonban élénken figyelt:

— No, ha csak ez a baj, majd csak eligazítjuk! — mondotta megkönnyebbülten. — Hol van most a szobor?

Principálisom köhögni kezdett, magam pedig zavartan fészkelődtem helyemen. Végre plebánosom kinyögte:

— A... a... a kertben.

Gömbi plebános úr, aki úgy látszik nemcsak titkári tolla, hanem dirigáló szája is volt az esperesi kerületnek, kimondotta a szentenciát:

— Vissza kell vinni az új szobor mellé és holnap estére majd rendbe hozunk mindent.

Principálisom a feje búbját vakarta, csekélységem pedig igen feszélyezve érezte magát. Gömbi titkár úr figyelmét nem kerülte el zavarunk:

— No, mi a baj? Talán valami okosabbat tudnak?

— Ne-e-em kérem, — nyögte plebánosom, — csakhogy bajos lesz a szobrot a régi helyére vinni.

— Miért? — kérdezte Gömbi.

— Mert, mert.... mi azt.... azt.... elástuk, — bökte ki plebánosom.

Beszédes esperes úr szájából kiesett a pipa. Sze-meit meresztve nézett reánk. Gömbi ellenben való-sággal harsogva szótagolta:

— El-ás-ták! A szobort a kertben el-ás-ták!

Azután hátradőlt székén és gömbölyű hasát két kezébe fogva kacagott, hogy a könnyei is kiesordul-tak. Mi ketten pedig principálisommal együtt szé-gyenkeztünk cudarul.

Amikor elült az esperes úr csodálkozása és le-csillapodott titkárjának is széles jókedve, megtanács-koztuk a teendőket. Jobban mondva meghallgattuk Gömbi plebános úr rendelkezéseit. Ennek értelmében mind a négyen kivonultunk a kertbe. Beszédes espe-res úr tartotta az istállólámpát, mi hárman pedig ágra akasztván előbb reverendánkat, keserves nyö-gések között kiástuk a szerencsétlen Nepomucenus-szobort és éjnek idején elcipeltük a templom mögé, régi helyére.

Másnap délelőtt Gömbi plebános úr a község-házára ment és a kisbíróval kidoboltatta, hogy este

6 órára legyen mindenki a templom előtt, mert a Püspök úr kiküldöttje ítéletet mond a Nepomucenus-ügyben. A nap többi részében aztán megszerezte a tehénvásárlás még szükséges összegét. Beszédes esperes úr is nyert még fölötte szórakozott principálisomtól 21 krajeárt, úgy hogy délutánra igen jó hangulatba került. Néha már két tömondatot is mondott egymás után.

A kitűzött időben hemzsegett a tér. Az olvasótársulat körülvette a régi szobrot és reákezdt mellette a fájdalmas rózsafűzérre. Amikor aztán mi négyen a templom ajtajába állított asztalhoz ünnepeélyesen fölvonultunk, odajöttek valamennyien. Beszédes esperes úr jelt adott Gömbi plebánosnak, aki fölkapaszkodott az asztal tetejére és szólni kezdett a tömeghez:

— Jézus szent vérével megváltott ájtatos hívek! A Püspök Úr öméltósága tudomást szerzett arról, hogy a ti községekben egy új Szent János szobrot állítottak föl. Ennek az új szobornak megtekintésére kiküldötte Nagyságos és Főtisztelendő Beszédes Hugó esperes urat és engem, hogy néki aztán jelentést tegyünk. Alaposan megvizsgálván az ügyet úgy találtuk, hogy az új szobornak most már helyén kell maradnia, mivel a plebánostok megszentelte azt és ilyen szentelt tárgyat nem lenne illő helyéről elmozdítani. A régi szobrot azonban nagyobb megtiszteltetésben akarjuk részesíteni, mint amilyenben eddig volt sora. Ezért úgy rendeljük, hogy azt a Csizmadia-dülőben, a kidőlt kereszt talapzatára kell fölállítani. Amíg pedig a község azt a megrongált talapzatot elkészíti, a templom padlásán kell elhelyezni. Ezzel a rendelkezéssel eleget tettünk a ti hő kívánságtoknak, mert az őseitek buzgóságával megszerzett régi szobrot határaitok védőjévé avattuk.

A nép csendes morajlással fogadta eleinte e salamonian bölcs sententiát. Kati néni azonban, az olvasóasszonyok feje, nem állhatta meg, hogy meg ne szólítsa principálisomat:

— Kellett ez magának? Különb helyet kapott a Szent János, mint amilyenén eddig volt.

Mi azonban nem feleltünk reá, hanem mihamarabb iparkodtunk elérni a plebániát. Az ebédlőben aztán megtanácskoztuk a történeteket. Gömbi testvér ragyogó arccal dicsekedett:

— No, bátyám! Ugy-e hogy rendbehoztuk az ügyet?

Beszédes esperes úr azonban fölemelte a mutatóujját, jelezvén hogy ő akar szólni. Mióta Nacalfalván volt, ez volt az első bővített mondat, melyet tőle hallottam:

— Tóni fiam! — szólt Gömbihez, — okosan beszéltél. A jelen pillanatban ez volt a legokosabb, hogy a népnek igazat adtál. Mert hát igaza is volt. Amde én amondó vagyok Öcsém, — szólt principálisomhoz — hogy jobban teszed, ha más beneficium után nézel. Hogy ez az eset megtörténhetett, azt bizonyítja, hogy nem szeret téged a néped. Mi most össze-drótoztuk valahogy ezt a szeretetet, de jegyezd meg, hogy a drótozott fazékból kicsorog még a Krisztus vére is.

Principálisom lehajtott fővel és zavartan hallgatta ennek az öreg papnak a szentenciáját.

Tudja kedves Uramöcsém, azóta sokszor eszemben volt Beszédes Hugó eljárása. Amíg fiatalabb voltam, kárhoztattam passzivitását. Most öreg fejjel látom be, hogy vannak az életben esetek, amikor a bölcsesség ép abban nyilvánul meg, hogy semmit sem tesz az ember.

No de erről még később is ír egyszer

az öreg plebános.

Kedves Uramöcsém! A Nepomucenus-szobor ügyét, amint mult levelemben megírtam, valahogyan befejeztük tehát. De csak az aktákban. A pasztorációban tovább élt és mélységesre vájta principálisom ellen azt a kánoni amóciós okot, amelyet „parochus, quem mala pleps odit“ alatt ismerünk. Főnökömmel együtt magam is lehetetlenné voltam téve a nép előtt. Tudták és nem bocsátották meg, hogy a szoborcseré eszméje az én agyamban született meg és azt is tudták jól, hogy az ügy egyházhatósági elintézése nem adott nekünk babért.

Most, annyi decenium után visszagondolva, szemrehányást teszek önmagamnak, hogy akkoron nem iparkodtam Nacafalva híveinek elfordult szívét visszaszerezni. Arra nem volt sem kedvem, sem bátorságom, hogy a jegyzővel harcbaszálljak, de arra sem, hogy a hívek lelkéhez intenzivebb munkával, a szeretet kimutatásával közelebb férjek. Principálisommal együtt bezárkóztunk a plebániára. A keresztelésre hozott gyermekeket megkereszteltük, a bejelentett halottakat eltemettük, az esketéseket elvégeztük. Néhanapján provisióra is hívtak és oda is elmentünk. Egyszóval úgy éltünk, ahogy minden, kevés buzgalomban ludas lelkipásztor menteni szokta magát: „kötelességünket“ teljesítettük.

Meditációm végén mindennap erős propositumokat tettem. Esténként azonban a lelkiismeretvizsgálatkor mindennap propositumaim meddőségét és a bonum omissumot kellett konstatálnom.

Egyik napon akkorát meditáltam, mint két jezsuita és propositumul kihoztam belőle: tovább itt nem maradok, mert ez a környezet buzgóságom szárnyainak lekötője.

Bementem principálisomhoz. Előadtam neki az ügyet: el akarok onnét menni. Azonnal láttam benne fölgerjedni a régi indulatot, amely azonban már nem volt olyan erős, hogy kitörjön. Lelohadt. Szinte keserűen foglalta bele ebbe a pár szóba az egész észrevételét:

— Hát elhagy! Egyetlen megértő káplánom volt eddig.

Fölkelt, bement a másik szobába és becsukta az ajtót. Magamra hagyott a kancelláriában.

Visszamentem a szobámba. Szívem mélyén ott sajgott a tudat, hogy megbántottam principálisomat. Tudtam, hogy teljes fokon ő a hibás a nacafalvai pasztoráció áldatlan állapotaiban, sőt még abban is, hogy én, az egyébként készséges fiatal pap, a pasztoráció semmittevőinek sorába kerültem. Fájdalmon azonban diadalmaskodott reggeli sikerült meditációm proposituma: Innét kiszakítom magam mindenkép!

Másnap szekeret fogadtam és bekocsiztam Nagyklinkre. Ott fölszálltam a vonatra, hogy a püspöki székvárosba utazzam. Az állomáson találkoztam Dulder Gyárfással, a nagyklinki hitoktatóval. Hírből már ismertem őt és azt is tudtam róla, hogy évek óta a nagyklinki johannita-templomnak (nevezzük az ottani szerzeteseket johannitáknak) ő a Pater Omnibusa. Ha tömeges gyóntatás van, ha ünnepi szónok kell, ha színdarabrendezésről van szó, ha búcsút vezetnek, Dulder Gyárfás mindig kéznél van. Mint hitoktató is híres volt. A gyermekek rajongtak érte és még nagy-gimnazista korukban is fölkeresték.

A vonaton bemutatkoztam neki. Elmondtam hamarosan, hogy mijáratban vagyok: dispoziციót megyek kérni. Dulder testvér is föltárta útjának

célját. Húsz éves pap már és most egy kis plebániát szeretne szerezni; annál is inkább, mert szülei megöregedtek az élettel való küzdelemben és rája szorultak. Nagyklink mellett, Leveles községnek megüresedett a beneficiumja. Ennek betöltése jórészt a johannitáktól függ, akik a legutóbbi időkig azt a plebániát vezették, de rendtagok hiányában lemondtak róla. A főpásztor rendszeren meg szokta kérdezni a johanniták rendjét, amikor ezt a beneficiumot betölti. Dulder testvér kinyitotta a breviáriumját és kivett belőle egy névjegyet:

— A Pater Superior volt olyan jóságos és ajánló sorokat írt számomra a Püspök úrhoz. Remélem, hogy lesz fogamatja kommandációjának.

Beérkeztünk kettesben a püspöki székvárosba. Az aulába érve, a cancellariae directornál jelentkeztünk, elmondandó neki kérésünk objektumát. Dulder ment be előbb, mint idősebb. A nyitott ajtón keresztül akaratlanul is meghallottam minden szót, amit bent beszéltek.

— A levelesi administraturát akarja amice? — szólt finom, tompított hangján a cancellariae director úr. — Sajnos, elkészt már. Tegnap volt itt a johanniták provinciálisa és Szlovák káplán számára kérte. A püspök úr beleegyezett és azonnal ki is állíttatta számára mint ideiglenes administratornak a dispositiós okmányt. Már meg is kapta címezve.

Dulder néhány pillanat múlva kijött és csak annyit mondott lehorgasztott fővel:

— Elkéstem. Más kapta meg. Megyek vissza.

Közben bement a titkár úr a cancellariae directorhoz holmi hivatalos ügyekben referálni. Nem követtek el, remélem, már indiscretiot, ha az események után annyi esztendővel elmondom, mit hallottam akaratlanul is. Az évek sora ugyanis fölívta már a sigillum naturale pecsétjét.

— Nem értem ezeket a johannitákat! — szólt a cancellariae director a titkárhoz. — Ez a szegény

Dulder évek óta ott dolgozik a nagykliniki rendház körül. Hűséges hozzájuk és háromannyit végez, mint egy-egy johannita. Most megüresedett a levelesi administratura és az ottani superior Duldert ajánlotta rá. A provinciálisuk azonban szokatlan nyomatékkal Szlovák Istvánt proponálta.

— Én pedig nagyon értem — felelt a titkár. — Ez a Dulder valóban Dulder. Esztendők óta ott dolgozik hűségesen náluk, rendjüknek és minden tagjának jóbarátja, de Szlovák közismert ellenlábasuk. Szidja őket, mint a bokrot. Ha most a johanniták közvetítésével megkapja Levelest, betömik a száját, megszabadultak tőle és ők adván neki existenciát, lekötöztetjük tükké tették. Dulder továbbra is jó emberük marad és Szlovák is azzá lesz.

— De hát az elemi tisztesség!? A hála és szolidaritás? — elégedetlenkedett az irodaigazgató úr.

— A johanniták, úgylátszik, az okosságot ennél magasabbrangú erénynek tartják. Avagy pedig a provinciálisuk az ellenségszeretetről medítált és a proposituma Szlovák protezsálása volt. Ő ezt most actus heroicusnak tartja és meritumai közé sorozza. Sőt még külön érdemnek tudja be talán, hogy alkalmat adott Duldernek a lemondásra és további nyomorgásra — zárta be a vitát a titkár úr.

Nemsokára én is bekerültem a cancellariae director úr színe elé. Elmondottam jövelelem célját és kértem kegyes támogatását dispositióm ügyében.

— Amice, legyen türelemmel! — felelt az irodaigazgató. — Nem mondok titkot, hiszen ön is tudja, hogy az esperes úr principálisának más beneficiumra való áthelyezését tanácsolta. Mihelyt megüresedik egy olyan plebánia, amelynek népe megérdemel egy ilyen tüskés lelkipásztort, áthelyezzük és akkor ön is menni fog. Addig azonban maradnia kell, mert ön az első káplán Nacafalván, aki ellen az ottani principális csak egy följelentést adott be és akit azóta meleg szeretettel vesz körül. Örülünk, hogy a nacafalvai veszekedések között legalább ma-

guk ketten megértik egymást és nekünk is békét hagynak.

Kedves Uramöcsém! Mintha fejbekólintottak volna, úgy ültem ott a cancellariae director íróasztala mellett. Ime, szabadulni akartam a semmittevés tespedéséből és nem sikerült.

A titkár úr azonban, aki jelen volt tárgyalásomnál és aki, úgylátszik, megértette jószándékomat, segíteni akarván rajtam, egy eszmével közbevágott:

— Ha a principálisra kérné az áthelyezést, akkor talán tehetnénk valamit.

— Igen, abban az esetben megkíséröljük az ügyet, de így örülünk, hogy legalább a káplánjával békében van a nacafalvai plebános.

Eltávoztam az aulából, mert ezek után fölöslegesnek tartottam, hogy főpásztorom előtt megjelenjek kéréssel. Levertségemet elszántság és tetterkésztség váltotta fel. Tehát az kell csak, hogy a principálisom ne tűrjön Nacafalván? Hogy békétlenség legyen köztünk? Az én buzgóságom újraélesztése semmi? No, hisz azon könnyen lehet segíteni!

Vonatindulásig bolyongtam a püspöki székváros utcáin és különbözőbbnél különbözőbb terveket kovácsoltam, hogyan eszközöljem ki principálisom dispositiómat kérő levelét. Vándorlásaimban egy hangszerkereskedés elé értem. Elkeseredett ötletem támadt. Bementem és megvettem egy hatbillentyűs trombitát a szükséges kottaiskolával együtt.

Ezzel hóna alatt tért vissza Nacafalvára kedves Uramöcsém barátja,

az öreg plebános.

Kedves Uramöcsém! Nacafalvára visszaérkezvén, előbb juvenilis dühömet kellett kifűnom, mielőtt terveim megvalósításába kezdhettem.

Ifjú idealizmusomat nagyon megsértette a cancellariae director úrnak ama állásfoglalása, mellyel a periculum vitae otiosae proximumtól való szabadulást nem vette dispositionem acceptabilis causájának. Én azt véltem, hogy a salus animarum suprema lex és akkor mégis azt kellett tapasztalnom, hogy az íróasztal mellett másnémű mérlegeken ponderálják a kéréseket. Ma már belátom, hogy nem volt egészen igazam; hiszen mi lenne az egyházkormányzatból, ha minden kis káplánkának eszméjét mindenesetben fölkarolnák. A bábeli torony építése szervezett munka lenne ahhoz képest, ami a fiatalság kívánalmainak akkuráte teljesítéséből következnek.

Le-föl járkáltam négylépéses káplánszobámban és időnkint megállottam az annak főhelyén függő feszület előtt. Principálisomnak nem akartam elmondani a velem történeteket, más emberrel meg már nem érintkeztem Nacafalván és így csakis Üdvöztömnek panaszkodhattam:

— Látod Uram, hogy dolgozni szeretnék! Látod, hogy megtettem mindent az itteni buzgóságbéklyózó viszonyok közüli szabadulásra. Miért engeded Jézusom, hogy a háborítatlanságot mindenekfölött kedvelő és a zélust nem ponderáló hivatalnokok rendezék a Sátán országa elleni harcunkat?! Üdvöztöm! nézd, az én éretted küzdeni vágyó papi buzgóságo-

mat egy ilyen hivatalnok ide, ebbe a nacafalvai gyűlétpocsolyába taposta, ahol tétlenségre van kárhoztatva.

És tudja a kedves Uramöcsém, mit felelt erre a mi Legfőbb Pásztorunk a keresztről?

Ma, szedátus lélekkel és egy hosszú élet meredekén (nem a hierarchia lépcsőin, hanem) tapasztalatban a dolgok fölé emelkedett gondolkodással *így* olvasnám le szájáról a feleletet:

— Serve nequam! Nem tudod, hogy a katonának ott kell harcolnia, ahova állítják? És te ott akarsz küzdeni, ahol te állapítod meg helyedet? Serve nequam! Nem tudod, hogy az én országom a lelkekben vagyon és Nacafalván seregestül vannak ilyenek?! Serve nequam! Nem tudod, hogy az előljárónak akkor is kell engedelmeskedned, amikor rendelkezése ellenkezik a vágyaiddal? Nem tudod, hogy a kormányzás nem pillanatnyi szükségletek szerinti összevisszarángatás, hanem bölcs elrendezés, amelyben egy-két hónap, sőt esztendő várakozása nem a nemtörődés jele, hanem az okos kivárásé?! Ne a szobád padlóját koptasd itt, hanem addigi viselkedésseddel szakítva menj a hívek közé és addig is kísérelj meg érettük minden lehetőt, amíg máshová nem szólít Püspök-atyád parancsa. Magis volo oboedientiam quam victima! Ezt tudnod és követned kellene!

Akkor azonban hudribus fiatal fantáziával egész más szavakat adtam én a Megfeszített ajkára!

— Szegény megpróbált fiam! — véltem hozzáam szólni az isteni Mestert. — Sajnálalak, mert nagyra-hivatott erőidet ide internálták ebbe az áldatlan fészekbe. Sajnálalak, mert ép azok nem sietnek segítségdre, akiknek hivatásuk és kötelességük volna. De segíts magadon és én is megsegítlek!

És én elhatároztam kedves Uramöcsém, hogy segítek magamon. Ennek módjához a titkár úr megjegyzése adta az irányítást. Azt mondotta ugyanis az aulában, hogy elhelyeznének Nacafalvá-

ról, ha principálisom kívánná. Hát ezt a kívánságot akartam én a fiatal káplán huncut észjárásával valamikép koforszírozni.

Visszaérkezésem után negyedik napra akcióba is léptem.

Principálisom szokása volt, hogy ebéd után egy kis sziestát tartott. Ilyenkor bezárták a kaput és a házban moccanni sem mert senki. Még a Bodri kutyát is átvitte az udvaros a zöldségeskertbe és hozzáláncolta a direkt erre a célra összeiszkábált ólhoz, nehogy vakkantásával zavarni merészelje a plebános úr nyugodalmát.

Mondom a negyedik napon megkezdtem a dispozició-kikényszerítés furfangját. Szent meggyőződésem volt, hogy üdvös dolgot hajtok végre, hiszen a lelkem buzgóságának megmentéséről van szó és az eszköz is, amelyet applikálandó valék, conscientiam akkori iudiciuma szerint indifferens volt.

Nevezett napon ebéd után, megvárva a ház elcsendesülését, elővettem a püspöki székhelyen vásárolt 6 billentyűs trombitát. Nem voltam túlságosan nyápic alak akkor sem, tüdőt pedig olyant adott a Teremtő a mellkasom mögé, hogy ha az ó-szövetségben születtem volna bele Áron nemzetségébe, valószínűleg ezüstharsonás lettem volna a karban. Amde akkor a jeruzsálemi szolgálatbalépés előtt bizonyosan kioktattak volna a trombitálás módjára, holott az én szemináriumi nevelésemben ezt a hangszert nem vették be az istentiszteleti instrumentumok közé. Így bizony annyit tudtam én ehhez a zeneszerszámhoz csupán, hogy az elején kell fújni és aztán az ujjaimmal meg billegtetni lehet.

Elkeseredetten nagy lélekzetet vettem és belezsusszantottam.

Magam is megijedtem attól a zajtól, amit ilyenképp csaptam. Mert hát hangnak még a legnagyobb botfűl sem nevezhette azt a zenebonát, amit kihoztam belőle. Céломhoz azonban így szupezált e szerszám nagyszerűen.

Kinyitottam szobám ajtaját, ablakát és újra nekifoházkodtam, de most már a billentyüket is nyomogatni kezdtem.

Bró—hó—hi—nyi—kriksz—buhuhú . . . valami ilyenféle bömbölésből, csikorgásból, nyekegésből, brugozásból összetett idegettépő hangkhaosz bődült ki zenei szerszámom csövén.

Bodri kutya meghallotta muzsikális kísérletezésemet és dühös ugatásba kezdett. Reagálását átvette a szomszédok valamennyi házörzője, sőt mindkét tehenünk is élénken tiltakozott ellene az istállóból. Végül a templom körüli fűvön delelő libák is tudomást szereztek szobám eseményéről és elkeseredetten gágogván, megindultak a hang forrása: káplánszobám ablaka alá.

Még két-háromszor nekibuzdultam gyors egymásutánban a muzsikálásnak és ugyanannyiszor felelt reá a természet környékbeli kórusa. Ép a negyedik fúváshoz vettem a lélekzetet, amidőn lenge magyarban megjelent ajtómban plébánosom.

— Mi az? Megőrült? — kérdezte magából kikelve.

— Nem én kérem, csak gyakorlatozom, — válaszoltam a legnagyobb nyugalmat erőszakolva magamra.

— Ez gyakorlat? Ezt az éktelen rotyogtatást nevezi maga gyakorlatnak? Azonnal hagyja abba! Ha nem, hát összetöröm azt a krákogó szerszámot! — rivalt reám, haragtól reszkette, principálisom.

Ujongott bennem a lélek. Nagyszerűen halad az ügy, — örvendeztem magamban. Sőt biztatva szólottam önlélkemhez: Csak ügyesen! Most üsd ipse a vasat, illetve principálisod idegeit! Teljes nyugalommal válaszoltam:

— Elsősorban is kikérem magamnak, hogy ezt a trombitát krákogó szerszámnak ócsárolja Főtisztelendőséged. Ez kérem egy igen tisztességes hangszer a lélek fölüdítésére. Hasonlóképp tiltakozom az ellen, hogy zenei gyakorlataimat lebecsülven rotyog-

tatásnak merészelje nevezni a plébános úr. Igaz, hogy még ma nem tudok tiszta hangot kicsalni kürtömből, de csak egy hónapig kegyeskedjek megértő türelemmel lenni és én kezeskedem, hogy négy hét múlva a Rákóczi-indulóval fogom gyönyörködtetni Főtisztelendőségedet.

Plébánosom azonban mit sem méltányolva szándékaimat és az általuk kilátásba helyezett zene-művészeti gyakorlatokat, hanem szinte elképedve dadogta:

— Tisztességes hangszer? . . . Négy hét? . . .

Végül visszanyervén régi énjét, trombitám rikantását is tullicitáló energiával dörögte felém:

— Majd adok én magának Rákóczi-indulót! Én fuvom a Rákóczi-indulót és maga pakolni és vonulni fog! Negyedórán belül megírom a püspöknek, hogy vigye innét mégha magam maradok is. Ez nem kaszárnya és nekem nem kell hornista!

Kedves Uramöcsém! Majdnem principálisom nyakába ugrottam ezek hallatára. Hiszen csak ezt akartam én! Elnyomva azonban örvendezésemet, tovább szuszogtattam és krárogattam trombitámat, nehogy letegyen principálisom dispoziciókérő fenyegetéséről. Csak akkor hagytam abba a zenebonálást, amidőn az udvarost láttam principálisom levelével a postára menni.

Hogy mi lett a levél következménye, arról majd legközelebb számol be Kedves Uramöcsémnek

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Multkori epistolámat annak leírásával végezém, hogy nacafalvai principálisom trombitagyakorlataim miatt dispoziómat kérte főpásztoromtól. Az eziránti suplikáns epistola elküldését követő napon, ebéd után megismételtem zene-művészeti gonosztetemet. Isten látja lelkemet, nem valami szívesen tevém. Magamnak sem szolgált lelki delectációmra az a pokoli hangzavar, amelyet részszer számomból kifújtam, de hát tudja kedves Uramöcsém, mely célból cselekvém mindezeket.

Nevezett ebédután a káplánszoba ajtaját és ablakát föltártam, magam pedig a középre ülven, nagy lélegzetet véve belefújtam a billegetős szerszámomba. Nem tudom, hogy a „gyakorlat teszi a mestert“ bekövetkezése miatt, vagy pediglen „a csacsi is nyikant hébe-hóba tiszta hangot“ címen, de már tűrhetőbb visítást adott az instrumentumom. Megbődítettem vagy háromszor-négyszer, midőn a káplánszoba ablakában egy alak tűnt föl. Bekönyökölt az utcáról és érdeklődve nézte erőlködésemet. Űmőgi Péter volt, a község egyik ú. n. „célszerű polgára“. Valamikor Königrätznél hagyta az egyik lábát, aholis ezredtrombitási minőségben lelkesítette az osztrákmagyar seregnek hadfiait a Rückwertzkonzertierungra. Székelyországból szakadt hozzánk és mint srófoseszű góbé, a falu mindenese lett. Az övé volt a kondási tiszt is, amelyet azonban már nem személyesen töltött be, hanem két kamasz fla útján, ő maga pediglen a foltozó suszter mesterségét űzte.

Miként a régi huszárlóvat rangosabb lépésre készíti a trombitaszó, ha mégoly gebe is már, éppúgy csalta ki csirizes tála mellől Ümegi Péter uramat az én rézszerszámom nyekergése. Beszölt az ablakon:

— Igenyöst áva fújja káplán úr! Ki a rosszseblátott mán székön ülve trombitálni! Osztán kissé fölfele tartsa az alsó száját annak a mestörségnek! — adta a jótanácsokat.

Elkeseredett foglalkozásomhoz örömet jött társasága. Megvallom őszintén, untam már a fúvást. Azt reméltem, hogy szakavatottabb kezekbe adhatom át a trombitámat és így is zavarhatom plébánosnak ebédutáni álmait. Csupán azt céloztam ugyanis, hogy zenei gyakorlatom folytatásáról tudomást szerezzen principálisom, nehogy megcsendese désemben bízva, visszavonja esetleg az előző napon kért áthelyezésemet.

Fölállottam tehát és átnyújtottam Ümögi Péternek a trombitát.

— Fújjon bele kend is! — invitáltam.

Csillogó szemekkel spektálta meg előbb jobb, majd pedig baloldaltól zenei szerszámomat.

— Csinos jószág — vélekedett. — Oszta még billegtetője is van. Ahajt meglátja a káplán úr, mekkora marsot fújok én ki ezen!

Falábát hátrább támasztva, ép járótagjával kissé előre lépett, kidüllesztette a mellét, föl vágta a fejét és szájához illesztette a trombitát.

— Ti-ri-raj-ta-ta-ra-ra-raj! — süvített ki a száján tisztán, rikoltóan a Generalmarsch. Még a harmadik faluban is meghallhatták. Annál jobban principálisom, aki mint a puskából lőtt golyó, egy-kettőre berontott szobámba.

— Istenre könyörgök és mindenre kérem, ami szent, hagyja már abba ezt a rikoltozást. Hiszen már megöriülök, a fejem szétesik, minden idegem szétmálk!

Valóban megsajnálta szegény embert. Hiszen nem az ő bosszantása volt a célom, hanem egyes-

egyedül a dispozició. Már-már bocsánatot akartam tőle kérni, bevallani mindent, amidőn plébánosom észrevette az ablakban Ümögi Pétert, kezében trombitámmal.

— Te vagy itt, te mihaszna! Majd adok én neked mindjárt ebédutáni trombitálást! — és az asztalról a léniát fölkapva, indult az ablak felé.

Ümögi Péter azonban nem ijedt meg valami szörnyen, miután plébánosom és közte tudta az ablakot; magam pediglen a fiatal embernek lobbanékony-ságával és öntudatának túlérzékenységevel plébánosom elé léptem.

— Ez kérem az én szobám — mondtam tekintélyt erőltetve a hangomba. — Amíg én vagyok itt a káplán, addig ebben a szobában én vagyok az úr és kikérem magamnak, hogy az én szíves zenei tanítómesteremet főtisztelendőséged bármiképen inzultálja. Majd ha megjön a dispoziციóm, átadom a szobát újra a principális úrnak és azután tehet benne, amit akar. De a jelen pillanatban nem tűröm barátainak saját hajlékomban való sértegetését.

Principálisomnak leesett az álla nyugodt és nem várt föllépésemre.

— Ez már csak mégis sok! Nincs nyugtom a saját házamban! — kiáltotta. — Sürgönyzők a püspöknek!

Kirohant a szobámból és már a folyosón sürgette az udvarosnak azonnali előállítását. Megelégedetten vettem ezt tudomásul és továbbfolytattam Ümögi Péterrel a trombitálást.

Principálisom sürgönyének meg is lett a haszna, mert másnap ugyancsak sürgönyileg megérkezett a dispoziციó. Azonnali hatállyal szólt Nagyrecskre, Valach Péter apát úr mellé a másodkápláni állomásra.

Célomat tehát elértem. Igaz, hogy nem valami egyenes úton és nem is a legideálisabb eszközökkel. Nacafalván buzgóságomat lebéklyózva érezem és úgy tudtam, hogy az ottani körülmények között

lehetetlen a lelkek üdvösségére és Isten dicsőségére sikeresen működnöm. Emlékszik rá Uramöcsém, mint tártam én föl ezt a cancellárie director úrnak és miként könyörögtem áthelyezésemért. Lelkem üdvössége, papi működésem sikere nem volt causa sufficiens alázatos kérésem teljesítéséhez. Az azonban, hogy gyerekes csínnyel megzavartam két napon keresztül principálisom ebédutáni sziesztáját, megtette a hatást.

Sokszor esik meg bizony az életben, hogy a nagy dolgokat, életbevágó intézkedéseket — mint amilyen egy dispozició — apróságok, sőt nevetséges kicsinységek döntik el. Ne csudálkozzék ezen kedves Uramöcsém. Ilyen az élet. Hiszen a testi életben is megesik, hogy egy véletlenül belehelt porszem a halálos romlás bacillusát hozza, egy másik meg a vitamint . . .

•

Becsomagoltam tehát kevés holmimat, szekeret fogadtam és elindultam Nacafalváról. Előzőleg azonban alázatosan bocsánatot kértem principálisomtól, bevallván neki őszintén mindent. Először elérzékenyült töredelmes vallomásomon és könnyek gyűltek a szemébe. Láttam, hogy jól esett neki nyilatkoztatom, mely szerint eszem ágában sem volt trombitám zsidobongásával neki okozni kellemetlen perceket, hanem csupán dispoziációt kérő levelét akartam kiforszírozni általa. Elmondottam, hogy a cancellárie director úr csak abban az esetben volt hajlandó áthelyezésemet a főpásztor előtt proponálni, ha plébánosom maga kéri azt. Egyszerre mintha elfűjták volna principálisom elérzékenyülését, ökölbe szorult a keze, szikrázni kezdett a szeme és az asztalt verve erélyeskedett:

— Majd megmutatom én annak az aktagyárosnak, hogy mikor viszi el az én káplánomat!

Nem vártam be haragjának további fejleményét, mert előállott a szekerem. Még egyszer bocsánatot

kérve kezét csókoltam neki. Ismét lecsillapodott és érzékenyen megölelve, kikísért a szekérhez. Búcsút mondtam Nacafalvának, működésem első és nem valami túlságosan sikerdús színhelyének. Búcsút mondtam principálisomnak is, akit falujával egyetemben szerencsétlenné tett kolerikus vérmérséklete. Kolerikus vérmérséklete, melyet senki sem zabolázott, nem irányított a falusi plébánia elhagyottságában.

•

Megemlítem még kedves Uramöcsémnek, hogy életem történetében szereplő ominózus trombitát Ümögi Péternek ajándékoztam sikeres dispoziციóm örömére. Később hallottam aztán, hogy ajándékom nyomán nem termett valami nagy áldás. Ümögi Péter fiai távozásom után mindjárt másnap ugyanis a kondáskürt helyett trombitám hangjával akarták összeterelni a disznókat. A nacafalvi csürhe azonban annyira megriadt e szokatlan hangoktól, hogy ahányan voltak, annyifelé szaladtak. Estig se tudták az egész csürhét összeterelni, sőt harmadnapon a második határból kellett előkeríteni a község kocáját. Ettől kezdve Ümögi Péter nem is engedte meg fiainak a trombita használatát, hanem csak ünnepnapokon, templombamenet akaszthatta díszül hátára a plébánia káplánszobájából eredő szerszámot Ümögi Péternek nagyobbik fia, a kondásmesterségben trónörököse. Vagy 15 esztendő múlva, midőn ismét Nacafalván jártam, hallottam, hogy Ümögi Péternek emez idősebbik sarját Trombitás-Ümöginek hívja a nép. Nacafalvai zenei kísérletezésem ilyenképpen e család nominológiájában korszakalkotó hatást váltott ki.

•

Derűs örömmel és sok-sok nemes buzgósággal szálltam le a nagyrecski állomáson. Ez a hely egyházmegyénk közepes stációi közé tartozott már akkoriban is. Csinos kis város volt, szép templommal, jó néppel, dignitárius plébánossal és két kápláni és

egy hitoktatói stációval. Az én stallumom, mint már említém, a második kápláni állás volt.

Az állomásnál kocsit fogadtam és behajtottam a plébániára. Csomagomat letette a fuvaros és az elősiető cselédnek gondjaira bízva azt, magam a kancellária felé tartottam. Kopogtatásomra belülről egy öblös hang felelt:

— Befelé!

Félénken nyitottam ki az ajtót és bekémlelvén, az íróasztal mellett keszegmellű, hórihorgas, szopottfejű, ádámcsutkás civilt láttam ülni. Illetve csak a körvonalait, mert a kancelláriában orrfacsaró és szemetkönnyeztető pipafüst gátolta a látást. Beléptem és köhécseelve az íróasztal felé tartottam. A hórihorgas alak fölállott, egyik kezét a csipőjére tette, a másikkal pedig méteres szárú pipáját tartva, anélkül, hogy annak csutoráját szájából kiengedte volna, megkérdezte:

— Mit kíván?

Előadtam, hogy az új káplán vagyok és princípálisomat keresem bemutatkozó tisztelegésem végett.

— Azt lehet! — bömbölt öblös baritonján meszelőnyél fogadóm. Az íróasztalán lévő kölyökharangnak is beillő csengetyűt fogta és irgalmatlanul lóbálni kezdte. Nacafalván a lélekharang is kisebb volt ennél. A harangozására hamarosan megjelent az ajtóban egy szurtos szolgáló, akinek imígyen adott utasítást a nagytorkú irodaőrző:

— Jelentse az apát úrnak, hogy megjött az új legény. Majd beviszem kihallgatásra és magam is bemegyek.

Aztán felém fordulva hozzátette:

— Addig is magam üdvözlöm a tisztelendő urat. Pintes Gergő, nagyrecski kántor és irodaigazgató vagyok. Remélem, nem lesz panaszunk majd egymásra. Most menjen a szobájába az úr, pakoljon le és aztán jöjjön vissza.

Furesán éreztem magam erre a nagy hangra, de hát új házban voltam és annyit már akkor tud-

tam, hogy ahány ház, annyi szokás. Kétségtelenül, itt ez a szokás. Engedelmeskedtem tehát a kántor és irodaigazgató úrnak, bementem szobámba és lepakolván ott, visszatértem az irodába, honnét hamarosan a plébánia szalonjába mentünk.

Valach Péter apát úr már várta reánk. A szalon közepén kerekded kis asztalkánál állott, balkezét annak lapjára téve, jobbkezevel pektoráléját fogta. Eléje léptem és alázatosan bemutatkoztam neki. Pintes Gergő uram pedig az apát úr mögött foglalt helyet, méteresszárú pipáját botként a földre eresztvén. Az apát úr megvárta a bemutatkozó szavaimat és aztán csengő, úri hangon, mint amikor a püspök a főispán által vezetett deputációnak válaszol, szólt hozzám:

— Nagyon tisztelendő segédlelkész úr! Szeretettel fogadom bemutatkozó jelentkezését és üdvözlöm házámban, mint paptársamat és testvéremet. Mert jegyezze meg, hogy nálunk a káplánt nem hivatalnoknak, sem pedig robotosnak, hanem Krisztusban hön szeretett testvérünknek tekintjük. Én magam bátyja óhajtók lenni Üdvöztőnkben. Kérem, fogadjon is el ennek és legyen hozzám mindenkor bizalommal, elmondván kétségeit, de kifogásait is.

— Van szerencsém önnek bemutatni Pintes Gergő karnagy és irodaigazgató urat is, aki nemcsak a liturgikus ének szolgáltatásában szeretve tisztelt szolgatársunk, hanem a plébánia igazgatásában az én jobbkezem, irodámnak vezetője és káplánjainak száraz-káplán testvérje. Lélekben bemutatom Nagyon tisztelendőségednek káplántársát, nagyon tisztelendő Tüdös Tibor urat is, aki a papi szerénységnek és testvéri szeretetnek exempluma. Adja a Mindenható áldását nemes törekvésére és boldogságot engedjen önnek a mi testvéri együttesünkben.

E ceremoniális üdvözlőbeszéd után balkezével engedte a salonasztalt és most már ezzel is pektoráléját fogva, két lépést közeledett felém. Hangját,

amely előbb szónokian csengett, magánbeszélgetés-szerűre halkítva, megadta a további utasításokat.

— Házamnál családtagnak érezze magát. Növéreimet és sógoraimat, valamint ezeknek gyermekeit tekintse ön is rokonainak. Napi teendőjét az irodaigazgató úr fogja kijelölni, akinél, miként másik káplántársa, minden délben 12 órakor és este 7 órakor jelentkezni fog a kancelláriában. Viszontlátásra!

Ezzel megbiccentvén fejét, sarkonfordult.

Szájtátva álltam ott. Elképedésemből Pintes Gergő uramnak hangja riasztott föl:

— Gyerünk!

Megindultam a káplánszoba és a nagyrecski tevékenység felé. Hogy mi sok szépet és vegyesen keserveset tapasztaltam itten, azt majd következő levelében mondja el kedves Uramöcsémnek tisztelő paptestvére

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Legutóbbi epistolámban említém, minő vegyes érzelmekkel távoztam a nagyrecski apátnak bemutató fogadtatásáról. A szalonból Pintes Gergő kántor és irodaigazgató úr kalauzolt a szobámgig. Közben elmentünk egy ajtó előtt, amely fölött hatalmas betűvel volt kiírva: „*Főkáplán*“. Vele szemben ráismertem a saját szobám ajtajára és csak most vettem észre, hogy annak tetején hasonló táblán díszileg az én állásomnak titulusa: „*Alkáplán*“.

Décens dolognak tartám, hogy káplántársamnál is bemutatkozó tiszteletemet tegyem és evégből kopogtattam a „főkápláni“ ajtón. Pintes Gergő azonban rám szolt:

— Azt ugyan most hiába veri. Az most imádkozik. Félhét előtt nem nyit az ajtót még a püspöknek se. Pedig a már csak nagy úr!

Nem volt más tehát hátra, minthogy megköszönvén Pintes uram szíves kíséretét, behúzódjam szobámba és megkezdjem a kicsomagolást. Kis ládám tartalmával hamarosan rendbejöttem. A káplán-szoba fundus instruktusa elég jó állapotban volt. Elhelyeztem benne cókémókjaimat: a már egyik régebbi levelemben említett biblotékámat, fehérneműimet, második reverendámat és felöltömet. Utána pedig elővettem breviáriumos könyvemet és anticipálni kezdtem, minthogy az aznapi officiumot már előzőleg a vasúton persolváltam.

Éppen a Sacrosanctét fejeztem már be, amidőn a velem szemben álló főkapláni ajtónál zörejt hallottam. Gazdája belülről kinyitotta és a kulcsot, annak jeléül, hogy otthon van, kívülre tette. Átmentem hozzá. Illőképen üdvözöltem, amit ő fölötte halk szóval:

— Isten hozta — fogadott.

Káplántársam hatalmas magasságra nőtt, csontváz-sovány, hirtelenszőke legény volt. Fejét előre-konyítva hordta és úgy látszott, mintha beesett mellén a reverendagombokat, majd pedig utána a cipője orrát szemlélgetné. Hatalmas saszorra, folyton összekulcsolt, csontos kezei voltak. Tipusa annak, amilyeneknek az aszkétákat rajzolni szokták.

Mindketten a szoba közepén állottunk, miután egyetlen szóval se kínált meg hellyel. A beszélgetést én vezettem, mert káplántársam csak igennel és nemmel felelt. Ha nem kérdeztem, hallgattunk. Így aztán megtudtam, hogy nagyon meg van elégedve a helyével, munka az nincs sok, az apát úr igen jó ember, rokonai hasonlóképp stb. Beszélgetésünket kakukkos órájának verése szakította ketté. Fölemelte csontos ujjait az óra felé és negyedórás együttlétünknek első többszavas mondatát susogta el:

— Hét óra, eligazításra kell mennünk.

Eszembe jutott, hogy az apát úr meghagyta, miszerint minden nap déli 12 és este 7 órakor Pintes Gergő kántor és irodaigazgató úrnál tartozunk jelentkezni a kancelláriában, ahol teendőinkre nézve az útbaigazításokat megkapjuk. Megindultunk tehát a kancelláriába. Tüdős Tibor káplántársam ment elől, mint az öregebbik és lévén, hogy ő a főkaplán. Beérvén, alázatosan köszönt és a nagy pipafüstben köhécselve megállott az íróasztal előtt, én pedig mellette. Pintes Gergő uram már várt bennünket, tüstént meg is kezdte az eligazítást:

— A főkaplán holnap reggel félhétkor kantátumos requiemet mond Sukoró Balog Katalinért és két gyermekéért. A tumba után csak egy Miatyánk van és a különimádság elmarad, mert nem fizették meg.

Utána beteghez megy a Ragácsi-utcába — a ministráns gyerek majd tudni fogja a házat — Söjtör Péter szabómester a beteg. Oltáriszentséget nem kell vinni, mert gutaütés érte és nem tud már nyelni. . .

Közbeszóltam:

— Akkor azt még ma el kell látni, mert reggelre meghal!

Pintes Gergő szigorúan nézett rám:

— A betegellátás ideje nálunk a reggeli mise után van. Ki van írva a templomkapun, azonkívül az iroda ajtaján is.

— De hirtelen esetekben bármikor kötelesek vagyunk... — szóltam közbe, de nem folytathattam, mert Pintes Gergő öblös hangján belevágott:

— Tessék tudomásul venni, hogy itt rendezett állapotok vannak. Meg van írva, hogy mikor van betegellátás! Hát akkor van, máskor pedig nincs! Punktum!

Tüdös Tibor káplántársam látható zavarral ütötte föl szemét, amelyről most láttam csak először, hogy milyen szép kék színű és engem észrevehetően csillapítani akarván, csendesesen susogta:

— Majd imádkozunk érette és talán életben marad holnap reggelig.

Tudja, kedves Uramöcsém, forrt bennem a méreg. Nem fért az eszembe, hogy miért kell reggelig várunk annak a szerencsétlen szélütött embernek ellátásával, amikor emberi számítás szerint aligha éri meg a másnapot. Nem fért a fejembe, hogy a „rendezett pasztoráció“ abban áll, hogy a haldoklónak is a plébániaajtón és a templomkapun kifüggesztett cédula után kell igazodniok az Örök Bíró elé törekvő útjukban. Különösen bosszantott Tüdös Tibor káplántársamnak szervilisen engedékeny viselkedése. Szívem mélyéből nagyrabecsültem én az imádságot és ma is, annyi évtized után, épp úgy örömet találok benne, mint sárgaszájú káplánkoromban, de hát nem tudtam megérteni, hogy az imádságnak akkor is

helye van, amikor az Isten parancsa és hivatásunk kötelessége más tetteket kíván. Meg akartam mondani, hogy ez már nem jámborság. Elnyomtam azonban véleményemet, lévén, hogy új helyen voltam és nem akartam az első napon összeütközésbe kerülni a házi hatalmasságokkal. Pintes Gergő elintézettnek vélte a vitát és hozzámfordulva folytatta:

— Az alkáplán $\frac{1}{8}$ órakor az iskolás-misért mondja. Utána imádkozni fog jámbor szándékra egy Miatyáinkot, Kanalas Ferenc barmainak felgyógyulásáért két Miatyáinkot, egy beteg fiatalemberért pedig három Miatyáinkot. Délig aztán szabadok mindketten, mert holnap nincs iskola. Az alkáplán eljön velem a tanítókhoz bemutatkozó látogatásra. Fertig.

Pintes Gergő uram ilyenképp elvégezvén az „eligazítást“, az asztalon álló két borosüveg közül az egyiket hóna alá csapta, a másikat pedig átadta Tüdös Tibornak. Pipáját másik kezébe véve, megindult a kancelláriából hazafelé, mi pedig utána. A folyosón se szó, se beszéd, balra kanyarodott, káplántársam pedig a borosüveggel együtt jobbfele tartott. Én az utóbbit követtem. A refektóriumba mentünk vacsorázni. Hatalmas asztal volt itt fölterítve és úgy véltem, hogy vendégeket várnak. Tüdös Tibor az üveg bort az asztalfőre állította, maga pedig az ajtó mellé húzódva, csendesen megállott. Melléje állottam én is és magunk lévén a refektóriumban, kérdezősködni kezdtem:

— Vendégek lesznek vacsorára?

— Nem — felelte a főkáplán úr.

— Hát akkor ez mind házbeli? — folytattam a kérdezősködést a sok terítékre mutatva.

— Igen — nyugtatott meg Tüdös kollégám.

Megolvastam a tányérokat és épp az utolsót, a 15-iket számoltam, amidőn belépett a refektórium másik ajtaján az apát úr. Egész légió követte, akiknek sorra bemutatkoztam. Az apát úr három nővére után két sógorával, ezeknek két felnőtt leányával, három kamasz fiával, két 6—7 éves leánykájával ke-

zeltem. Utána asztalhoz ültünk. Illendőképpen megvártam, míg a többiek helyet foglalnak és megtudjam, hogy hol van az üresen hagyott hely, amely illetéknép az enyém lesz. Meg is találtam ezt Tüdös Tibor káplánkollégám mellett, az asztal legvégén. Elöttem az apát úr legidősebb nővérének surbankó fia ült, velem szemben pedig édesanyja mellett a család legkisebb sarja, a hét éves Vilmácska foglalt helyet. Behozták a vacsorát: hatalmas tálon ízletesen párolgó csirkepaprikást. Az asztal végén csendesen vártam, amíg elém is kerül. Nagyban folyt ugyan a társalgás, de hozzám nem szólt senki. Végre aztán Tüdös kollégámhoz került a tál. Éhes szemmel pislantottam oda és hamarosan átekinthettem tartalmát: két szárny, egy nyak és egy zuza maradt benne öt szem galuskával együtt. Tüdös kollégám kivette a két szárnyat és két darab galuskát, a többit pedig átadta nekem. Tányéromra borítottam az egészet és visszafojtva lélegzetemet, nehogy dühömben nagyot sóhajtván, elfújjam az egészet, evéshez készültem.

— Anyám, én zuzát akarok! — sipította velem szemben a kis Vilmácska. Édesanyja azonban csittította:

— Maradj szívecském nyugodtan. Ott van előtted a combika. Jobb az, mint a zuza.

— De én zuzát akarok! — békétlenkedett tovább a kicsike.

— Ugyan, tisztelendő úr, adja oda már a fele zuzáját neki, mert másképp nem lesz békesség — szólt rám édesanyja, az apát úrnak nővére. Nem volt mit mást tennem, kettévágtam a zuzát és felét az asztalon keresztül felkináltam a kis Vilmácskának. Evvel az illetéknép még megkisebbedett első fogással aztán igen hamar végeztem. Igaz, hogy a másikhoz se kellett sok idő, mert azt a két pogácsát, amelyik a tányérban számomra legvégül megmaradt, két hatalmas falásra bekaptam. Alig hogy végeztem vele, az apát úr asztalt bontott és barátságos fejbólintással elbocsátott. Egyenest Tüdös Tibor káplán kollégám szobájába tartottam, anélkül, hogy engedelmet

kértem volna a belépésre. Ahogy becsukódott az ajtó mögöttünk, elkezdtem a panaszkodást:

— Hallja, testvér, én olyan éhes vagyok, hogy a vasszeget is lenyelném.

Tüdös Tibor nem szólt semmit, hanem szekrényéhez lépett. Érdeklődve néztem utána abban a reményben, hogy holmi vacsorapótló jószág kerül majd ki onnét. Várakozásomban nem is csatlakoztam. Szekrényében a fehérneműs rész legfelső polcán szépen egymásra állított szardiniás dobozokból láttam vagy három oszlopot. Sok falusi fűszerkereskedésben nincs annyinak fele sem. Szótlanul kivett egyet és föl-srófolván annak bádogtetejét, elibém tette. Utána a második polcra egy kendőbe burkolt kenyeret szedett elő és aztán mindketten elővevén bicskáinkat, bekebeleztük először az első, azután a második és én magam egyedül a harmadik skatulya szardiniát is. Amikor már Tüdös Tibor a negyedik doboz szardiniát nem látszott hajlandónak elővenni, idejét látta a kérdezősködésnek:

— Aztán ezek a rokonok mind az apát úr konyháján élnek?

— Igen — felelte Tüdös Tibor.

— És a gyermekeket is mind a plébánia költségén nevelik?

— Igen — ismételte a választ káplán kollégám.

— Hát azoknak a nagy behemót embereknek nincsen semmi foglalkozásuk?

— Nem tudom — hangzott káplántársam válasza.

— Hát mik voltak azelőtt, mielőtt az apát úr nyakára kerültek?

— Nem tudom — világosított fel a helyzetről a főkáplán.

— Mióta van már itt ezen a plébánián kolléga úr? — kérdeztem tőle kissé érdesen.

— Három éve — felelte ő.

— No, hát három esztendő alatt még azt sem tudta meg, hogy kikkel ül egy asztalnál? — támadtam rá, amire ő nem válaszolt, hanem csendesen

mosolyogva elpakolta a három üres szardiniás dobozt, szalvétájába visszatette a megmaradt kenyeret és összekulcsolván kezét, várta, hogy otthagyjam. Mit volt mit mást tennem, elmentem szobámba. Álom nem jött a szememre. Leültem és éjjelig megittam a jó kétliteres kancsó vizet a sok szardinia tetejére. Közben pedig elgondolkoztam a nagyrecski plébánia állapotain. A hívekkel való érintkezést és a lelkipásztori munka beosztását a kántor végzi. Módszeréből kóstolót kaptam, amidőn a betegellátás itteni rendjével megismerttetett. A plébánia papi együttesére pedig a vacsora lefolyása nyújtott mutatót. Tizenöten ültünk az asztalnál és közülünk tizenkettő az egyházi beneficiumon élőködő rokon volt. Amint mind a tizenkettő közelebb ült az apát urhoz, mint a két káplánja, éppúgy valamennyien közelebb látszottak állni szívéhez is, paptestvéreinél és Krisztusban munkatársainál.

Furcsa következtetéseket vontam le mindezekből, amíg csak éjfél nem ütött az óra és kancsóból a víz ki nem fogyott. Ekkor azután elvégezte esti imáját és nyugovóra tért kedves Uramöcsémnek őszinte tisztelője:

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Igen bölcs és az életben nagy experienciára szert tett ember lehetett, aki ezt az axiómát kitalálta: „*bona culina, bona disciplina.*“ Hamisan vélekedik, aki azt hiszi, hogy e közmondás csak a kolostorokra érvényes. Tudja Kedves Uramöcsém, nagyrecski káplánkodásomnak első három hónapja perdöntő igazolása annak, hogy az előbb-citált bölcs mondás éppúgy valet a plébániák lakóira is.

Nem mondanék valót, ha azt állítanám, hogy a nagyrecski apát úrnak konyháján nem főztek jól. Ami a kvalitást és az ételek úri összeválogatását illeti, eminens kalkulust érdemelt annak szakácsnője. Hanem quoad quantitatem, bizony nagy kifogás alá esett a főzése. Hatalmas kondérokkal hozták be bár a nagyrecski apát úr asztalára az ételt, úgy hogy jobbfejta juhászbográcsnak is beillett volna akármelyik, de amíg a tizennégy előttemülő után hozzám került a tál, bizony annak az aljáról kaparhattam csak ki valamit kóstolónak. Nem túlzom a dolgot, amikor állítom, hogy a nagyrecski plébánia asztalától az első három hónapon keresztül egyetlen egyszer sem keltem föl még félig jól-lakva sem.

Tüdös Tibor kollégám nem abból a fából faragott legény volt, aki ilyesmiért tengelyt akasszon. Ő pontosan ellátta az iskoláit, elvégezte a Pintes Gergő kántor és irodaigazgató úr által számára kiszabott funkciókat és a napnak többi részét breviá-

riumozással, lelkiolvasással és prédikációkra való készüléssel töltötte. Délben és este megette az ő szokásos skatulya szardiniáját és a nagyrecski káplánság koplalásnak minősíthető ellátását égbe vezető lajtorjának nézte. Helytelenül alkalmazott aszkézisében ugyanis ez a koplalás volt az abnegatio carnisban való előhaladásra az út. Jómagam is követtem egyideig és csak abban tértem el tőle, hogy a szardinia-pótkosztot itt-ott szalámival és jófajta paprikás szalonnával élénkítettem.

Nagyrecski káplánságomnak és koplalásomnak negyedik hónapjában azonban változás állott be életmódomban. E napon ugyanis az egyik tanítónak névünnepeét tartottuk. Osztályainkban vigyázót állítottunk a pad elé és magunk pedig, vagyis az egész tantestület a hitoktatóval együtt, átvonultunk a szomszédos Kispipába pörköltre és egy krigli sörre. E névnapi villásreggeli után sokkal könnyebben tartottam meg a népiskola VI. osztályában a 11-től 12-ig kitűzött hittanórát és utána derültebb világnézettel ültem le a nagyrecski apát úr asztalához is. Nem izgatott már, hogy a pecsenyéből csak a csombókók maradtak számomra a tálon és azzal sem törődtem, hogy a süteménynek megégetett vége jutott porciómul. Ebéd után is a máskorinál sokkal meglegedettebb hangulatban tértem alkápláni lakosztályomba és szardiniázás nélkül elszunyókáltam íróasztalom mellett. Ex experientia reájöttem, hogy az ebéd szűkösségét nemcsak a káplánszobában utólag besszedett szardiniával és szalámival lehet pótolni.

Ettől a naptól kezdve minden tízórakor belátogattam a Kispipába és ott hamarosan rendelés nélkül elibém tette a pincér a pörköltet és a krigli sört. Miután így a déli ebéd hiányossága ellenében előzőleg bebiztosítottam magam, még csak a vacsorák quantitásának suppleálása volt hátra. Ezen is segítettem. Az esti órákban a Kispipa helyett a Nagypipát kerestem föl és ott rövidesen tagjává váltam

a „Makkhetes“ című asztaltársaságnak... Hamarosan itt sem kellett már rendeléssel töltenem az időt, mert a pincér kitanulta gusztusomat és egyik napon marhanyelvet, a másik napon egy adag szalámit vagy más ital-koresolyát állított elibém a csúsztatásra alkalmas vörösbor-porcióval együtt. Rendesen éjjél felé vetődtem haza ebből az asztaltársaságból és másnap kótyagos, álmos fővel ébredtem.

E kosztolási pótlásom természetesen nem maradt eredmény nélkül hivatásom kötelességeinél sem. Az iskolában egy-kettőre megtudták a tantestület tagjai, hogy 10 óra után csak fél óra múltán kezdem meg a tanítást. A magukramaradt nebulók ordítózása és rakoncátlankodása fölzavarta az egész épület rendjét, úgy hogy az iskolaigazgató ismételt és ismételt rámszólt mulasztásom miatt és amidőn változást nem tapasztalt, elrendelte, hogy az osztálytanító köteles bevárni megérkeztemet. Ennek természetesen kellemetlen következményei lettek. A tantestületnek azon tagjai, akiknek osztályában 10-től 11-ig lett volna órám, megneheztek reám és véleményüknek nem éppen a papi ruhát dicsérő epiteton ornansokkal adtak kifejezést.

E déli és esti kosztolásaim és potációim zsebeimet is alaposan megdézsmálták, sőt annyira kiüritették, hogy bizony Kedves Uramöcsém, abban az időben napról-napra éltem és a Kispipában rendelt menümet kénytelen voltam a napi stipendium szerint szabályozni. Kismise után bizony csak kis-pörköltre futotta, de nagymise után nagy-pörköltre is került. Egy napon aztán a pörkölt quantitásának és a stipendiumnak e relációját föltártam a pincér előtt is, aki fajtajának általános bizalmaskodásával ettől a naptól kezdve így fogadott:

— Csendes dominus vobiscum volt-e, vagy pedig hangos, főtisztelendő úr? — és aszerint szervizozta a kis- vagy nagy-pörköltet.

Pasztorációs működésemmre és lelkiéletemre pedig nem is merek visszagondolni, Kedves Uram-

öcsém. Napszámoszá lettem bizony én, aki számára Pintes Gergő szabta meg naponta a teendőt. Azaz, valljuk be őszintén, tisztán funkciókat végző, és pedig lélek és lelkesedés nélkül végző papi technikumunkássá alacsonyodtam.

A jó Isten azonban nem hagyott el. Tespesedésből való fölrázásomnak és a veszélyes útról való visszatérésemnek kissé furcsa története van és ezt beszélem most el epistolám következő soraiban Kedves Uramöcsémnek.

Nagyrecski működésem nyolcadik hónapjában diszpozíciót hozott a posta. Nem nekem, hanem Tüdős Tibor kollégámnak. Helyébe Péterfia Pál egyházmegyeszerte hírhedt öreg káplánt helyezte társamul a püspök úr ömértósága. Ezt a Péterfia Pált az akkori plébániákon a Mindenszentek-litániájába is befoglalták a parochusok ama könyörgések közé, amelyeknek responsoriuma: „libera nos Domine!” Úgy értendő ez, Kedves Uramöcsém, hogy Péterfia testvérünk az Urban, minden plébánosnak réme volt. Az ő káplánkodását ugyanis működése helyén rendesen valami nagy csapás követte. Vagy a plébános halt el mellőle, vagy pedig a káplán és plébános közötti viszony episcopalis ítélettel való rendezésére került a sor. A rossz nyelvek ugyan azt állították, hogy Péterfia Pált ilyen utóbbi minőségben, szerepének csendes koncedálása mellett, épp irányzatosan disponálta az egyházmegyei hatóság. Most már annyi esztendő után sejtem, hogy Nagyrecskre is ilyenféleképen került.

Tüdős Tibor amilyen csendesen élt, olyan csendesen távozott Nagyrecskről. A hónap utolsó napján — ami akkor épp szombatra esett — reggel két mondattal elbúcsúzott az apát úrtól, Pintes Gergőtől és tőlem, a harmadik mondattal bocsánatot kért, ha megbántott volna valamivel és aztán ujságpapirba spárgázott kézzipodgyászát hóna alá csapva, breviáriumos könyvével kezében megindult a vasúti állomás felé.

Péterfia Pál szombaton délután állított be. Temetni voltam és így csak este, a vacsora előtt találkoztam vele. Vacsora után, akkori szokásomhoz híven a „Makkhetes-asztaltársaság“-ba akartam menni, de Péterfia kollégám beállított a szobámba, leült a diványomra és kikérdezett a háziállapotok felől. Hatalmas behemót ember volt és bizony már a negyvenedik éve felé sántikált. Kopasz feje, aranykeretes szemüvege, egy mázsánál jóval nagyobbra hizott korpulenciája tekintélyes külsőt kölcsönzött neki. Alaposan lefestettem előtte a nagyrecski plébánia állapotait, amit ő szemüvege alatt csendesen hunyorgatva, szónélkül hallgatott. Mikor aztán a végére értem a nagyrecski apát úr hamartológiájának, csak ennyit mondott:

— No majd rendbehozzuk a dolgot!

Bocsánatot kértem tőle, hogy nem élvezhetem tovább kedves társaságát, dehát rendes asztaltársaságom vár. Ezt is tudomásul vette, de megjegyezte hozzá:

— No majd *ezt is* rendbehozzuk!

Nem tudtam, hogy mit jelentenek e szavai, azonban később megértettem azoknak furcsa csengését. Péterfia Pál kollégám ugyanis szemfüles ember lévén, amint tőlem az apát úr ügyei felől érdeklődött, ugyanúgy rólam is információt kért már másoktól és bizony ez az információ nem volt valami dicséretes. Négy hónap után, miután mindennap két kocsmában láttak, az egész hívősereg között potátor híremet költötték.

Másnap délből Péterfia kollégám meg is kezdte az ügyek „rendbehozását“. Tizenkét órakor megjelentünk a kancelláriában az eligazításra és ott meghallottuk, hogy Péterfiának délután keresztelnie kell és ő mondja a litániát; én pedig 3 órakor a városban, 5 órakor pedig az egyik fiálison fogok temetni. Szokáshoz híven megkaptuk az üveg bort is, amit az egyik káplán tiszte volt Pintes Gergő uram kezéből az apát úr elébe állítani és amelyet az apát úr és

sógorai fogyasztottak el, bennünket, káplánokat a nyolc hónap alatt egyetlen egyszer sem kínálván meg vele. Péterfia szónélkül kezébe vette az üveget és az ebédlőbe érve, letette az utolsó helyre, maga elé.

Megkezdődött az ebéd és az apát úr a leves után megkivánta az ő szokásos negyven cseppjét. Rászólt a főlsholgáló cselédre, hogy a káplán úr elől vigye hozzája az üveget. Péterfia azonban megfogta a flaskát és dörgő hangon szólt rá a cselédre:

— Ez az üveg itt az enyém! Ugylátszik, hogy az apát úr számára elfelejtett a kántor úr bort hozni a pincéből. — És a legnagyobb lelki nyugalommal teleltötte mindkettőnk poharát.

Valach Péter apát úr elsápadt, sógorai és sógornői pedig elvörösödtek; de urbánus emberek lévén, szólni nem szóltak egy szót sem. Engem pedig Kedves Uramócsém, mintha hájjal kenegettek volna, olyan jól esett ez az egész spektákulum.

Pecsenyénél az eddigiektől eltérően, ma már nem legutoljára került hozzám a tál, hanem állomásomban rangidős lévén, Péterfia testvérünk maradt ultimumnak. Egy szelet pecsenye és egy kis csombók volt csak a tálon. Azelőtti időkben a pecsenye Tüdös kollégám tányérjára vándorolt, a csombók pedig nékem maradt, hogy két falatjából megízleljem, mit evett a többi. Péterfia susogva rámszólt:

— Vegye ki, testvér, az egészet!

És én engedelmeskedtem. Kollégám odaszólitotta a cselédet és a tállal együtt kiküldte a konyhára húsért. A leány azonban hamarosan visszajött a szakácsnő izenetével, mely szerint az asztalra szánt porciókat mind beadták. Káplántársam ezt is tudomásul vette, de tudomásul vették az asztalnak körülülői is, mert az egész procedura nem ment bizony in silentio.

Asztalbontás után Péterfia káplántársam urbanitással odaszólt az apát úrnak:

— Apát úr kérem! Lesz kegyes délután a vecsernyét megtartani.

Valach Péter apát úr meghökkenve nézett az új káplánnak öles alakjára:

— Hát, hát ké-ké-kérem, úgy hiszem, hogy az ma az ön dolga — dadogta meglepetten.

Péterfia azonban nyugodt hangon jelentette be véleménykülönbségét:

— Hát igen, az én dolgom volna, de nékem elveim vannak és ezen elv — ezt már harsogta —: Ha nincsen pecsenye, nem lesz vecsernye!

Ezzel aztán sarkonfordulva, otthagyta az ebédlőt és bemenvén szobájába, ráfordította a kulcsot. Hogy mi történt azután, majd következő epistolájában mondja el Uramöcsémnek régi barátja

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Multkori levelemet azzal az ominozus jelenettel végeztem, amely a nagyrecski plébánia ebédlőjében játszódott le az apátúr és Péterfia Pál káplántársam között. Kollégám ugyanis a helyi uzus szerint nem kapott pecsenyét az ebédnél. Nem kapott pedig azért, mert az előtte ülő tizennégy kiszedte előle. Péterfia barátunk erre aztán sztentori hangon kijelentette, hogy most már a délutáni litániát az apátúr végezze el, mert ő semmikép sem hajlandó fungálni. Nem éppen nemes szándékának csúnya befejező mondatául odavágta: „Ha nincsen pecsenye, nem lesz vecsernye!”

Kollégám ezek után bevonult szobájába és magára zárván az ajtót, passzív rezisztenciájával megkezdte a nagyrecski plébánia ügyeinek „rendbehozását”. Jómagam temetni mentem és így csak visszajövet hallottam meg a fejleményeket. Három óraker beharangoztak a litániára és a sekrestyében a keresztelendő gyerekek egész kórusa visitott. Miután a napos káplán — azaz Péterfia kollégám — nem jelentkezett s ajtaján előbb a ministráns-gyerekek, majd aztán a sekrestyés és végül pedig Pintes Gergő uram hiába kopogott, nem maradt más hátra, mint az apát urat értesíteni a dolgok fejleményei felől. Az apátúr hozzája illő finomsággal úgy tett, mintha csupán félreértésről lenne szó és jó képet vágva az egész keserű ügylőhöz, elvégezte a litániát és utána pedig a kereszteléseket.

A vacsorától úgy az apátúr, mint pedig Péterfia kollégám távolmaradtak. Az asztalnál a család tag-

jaival együtt kínos szilenciumban ültünk. Közben-közben ejtettek csak egy-két mondatot az apátúrnak nővérei és sógora, de ezek csupán az idő változására és hasonló banáliákra vonatkoztak. Alig vártam, hogy asztalt bontsanak és aztán a Nagypipába vonulhassak át szokásos asztaltársaságomhoz.

Másnap vasárnap lévén, egész délelőtt el voltam foglalva funkciókkal és a filiálisnak ellátásával. Délre értem vissza, arra az időpontra, amikor „eligazításra“ kellett megjelenünk a kancelláriában Pintes Gergő kántor uram előtt. Kocogtam Péterfia kollégám ajtaján, hogy szokás szerint magammal vigyem ez alkalomra, de kopogásomra nem válaszolt senki. Magamban indultam tehát a kancellária felé, midőn a folyosó ablakán keresztül megpillantottam Péterfia testvéremet az udvaron. A földön térdelt és nagy buzgalommal valami gyerekjátékon iszkábált. Kimentem hozzá és bámulattal láttam társaságát és szokatlan működését. Kukoricacsutkákból zsebkésével és néhány fadarab segítségével játékkocsit állított össze az apátúr nővérenek kisfia számára, aki a földön ülve, nagy érdeklődéssel szemlélte munkáját. Mellette állott az apátúr másik nővérenek kisleánya, aki pedig kukoricacsutkából, héjból s kukoricahajból, spárga és tintaceruza segítségével készített primitív kis babát tartott karjai között.

Amint Péterfia kollégám észrevett, azonnal fölkelt és megindult velem a kancellária felé, de előzőleg még hátraszólt a két gyereknek:

— Panka és Pista! Várjátok meg majd a Pali bácsit, mindjárt visszajön! Addig meg ne mozduljatok innét!

A plébánia folyosójára érve, nem állhattam meg, hogy meg ne jegyezzem:

— Hát magába testvér mi a csuda ütött? Gyerek-dajka lett?

Péterfia homlokát törölgetve, élénk jókedvűséggel válaszolt:

— Az sem tisztességtelen foglalkozás! Aztán a

káplánnak minden jóhoz kell értenie, ami az Isten dicsőségére szolgál.

Miután megkaptuk Pintes Gergőtől az eligazítást, bámulva láttam, hogy a szokásos két flaskó bor helyett — amely közül az egyik Pintes Gergő uram hóna alá, a másik pediglen az apát úr elé vándorolt eddig — most három üveg áll az asztalon. Pintes Gergő meg is magyarázta az üvegek eme megszaporodásának célját. Hadvezéri mozdulattal mutatott rá a két üvegre:

— A két flaskó közül az egyik a káplánoké! -- És ezzel a harmadikat hóna alá fogván, a kettőt Péterfia kollégámnak adta át.

Kiértén a kancelláriából, Péterfia viszont az én markomba nyomta a két üveget, maga pedig az udvar felé tartott.

— Menjen csak az ebédlőbe, majd én aztán később jövök — mondotta.

A refektóriumban hamarosan összegyűlt az egész ház nép: az apátúr, sógora, nővérei és ezeknek nagyobb gyermekei, csupán a két kicsiny és Péterfia hiányoztak. Egyideig vártunk. Az apátúr már ideges lett, szájaszélét rágta és közben-közben hangosakat cuppogott. Ez volt ugyanis a szokása olyankor, amikor nagyon dühös volt. Már-már a késedelmeskedők nélkül akartunk leülni az asztalhoz, amidőn föltáruult az ajtó és azon belépett Péterfia káplántársam a két hiányzó gyerekkel. Pannit, a kisebbiket, karján hozta, akinek viszont a kukoricaesutkából és hajból összeiszkábált baba pihent kacsói között, másik kezével pedig Pistát vezette, akinek nagy gondot okozott a hasonlóképp kukoricaesutkából barkácsolt kocsi bevonultatása a refektórium ajtaján. Beérve, Péterfia testvérünk letette a kis Pannit a földre és ennek első dolga volt, hogy édesanyjához szaladva, bemutassa neki legújabb játékszerét:

— Néd csak Mamuskám, milyen szép tündérbábom van? A Pali bácsi csinálta.

— Ki csinálta? — kérdezte tőle az apátúr epésen.

A kis leányka azonban úgylátszik nem vette észre nagybátyjának neméppen rózsás hangulatát és neméppen bársonyos hangját, mert hamarosan ott-hagyta édesanyját és Péterfia kollégámhoz szaladva, gyermeki szeretettel és pajtáskodó bizalmassággal hozzája simult.

Pista ezalatt hol húzva, hol tolvá, hol pedig emelve, szerencsésen bevezette a csutka-kocsit az ebédlő közepére és annak spárgáját széke lábához kötözte. Majd aztán nagyszerű ideához jutván, a kocsit betolta a széke alá és ő is Péterfia kollégámhoz futott:

— Pali bácsi! — mondotta — jöjjön csak, nézze, milyen nagyszerű kocsiszíne van a fogatomnak!

— Micsoda Pali bácsizás ez? — szólt közbe ingerülten az apátúr. — Jegyezzétek meg, hogy a ti számotokra a káplán úr nem „Pali bácsi“, hanem Főtisztelendő úr!

— De igenis kérem, én nekik „Pali bácsi“ vagyok és az apátúrnak pedig „Pali öcsém“ a titulusom — felelt Péterfia testvérünk és az egész nagy társaságot ignorálván, előbb Pistának újtalálmányú kocsiszínt vizitálta meg és miután azt kellőképp megdicsérte, érdemesítette csak a társaság többi tagjait is néhány jó szóra, amit így vezetett be:

— Aranyos két veréb ez! — és szemei szeretettel csillanva pihentek meg a két kicsiny gyermekén.

Asztalhoz ültünk és az asztalnál öt embernek a szeme csillogott az örömtől: Péterfia káplántársamé, a két gyermeké és az apátúr két nővéréé, a gyermekek anyjáé. Ezek a csillogó szemek azt is jelentették, hogy Péterfia kollégám a két gyermekén keresztül a nagyrecski plébánia két hatalmasságának: az apátúr nővéreinek jóindulatát és szeretetét már megszerezte.

Leves után Péterfia kezdte a társalgást. Mintha előző napon semmi sem történt volna, barátságos hangon szólt oda az asztal végéről az asztalfőn ülő apátúrnak:

— Megnéztem, apátúr, a kukorica-hambárt. Ugy állnak ott a csövek, mint a katonák. Soha életemben ilyen rendes hambárt nem láttam. El is határoztam, hogy ha kanonok lennék, elszóktetném az apát úrtól azt, aki ezt a hambárt rendbentartja.

Nem sokat értettem ugyan a gazdasági ügyekhez, de hát annyit mégiscsak éreztem, hogy Péterfia kollégámnak dicsérete bizony csak nagyon banális frázis. De úgylátszik, hogy a dicséret-osztogatásnak csupán az lehet ilyen objektív elbírálója, akit a dicséret nem érint, mert az asztalnál hamarosan reagált Péterfia kollégám szavára az, akit elismerő szava hízeglően megcirogatott: az apátúr egyik sógora.

— Hát bizony csak akkor nézte volna meg a káplán úr azt a kukoricát, — mondotta — amikor behordták a mihasznák. De rekedtre is orditoztam ám magamat, amíg rendbe hozattam!

És erre diadalmasan nézett jobbra, majd balra. Jobbra az apátúrra, hogy vajjon tudomásul vette-e az ő gazdaság körüli érdemeit; balra pedig élete párjára, az apátúr nővérére, hogy ez pedig megértette-e a káplán bizonyosságát az ő bokros értéke felől? Végül pedig tekintetét Péterfia testvérünknek szemüveges, barátságosan mosolygó arcán pihentette meg, aki e pillanatban nem is volt olyan borostás és köveletelődő, mint ahogy az előző napi incidens beigérte.

Ettől kezdve aztán az ebéd a legkellemesebb diskurzusban folyt le, amelyen az apátúron kívül az egész család résztvett. Sőt még egy másik lényegesebb változás is történt. Kácsapecsénye volt az ebéd főfogása és midőn a bizony ismét megüresedett tál Péterfia kezébe került, az apátúr idősebbik nővére rászólt a cselédleányra:

— Menj ki fiam csak a konyhára és mondd meg a szakácsnénak, hogy azt a két melldarabot, amit félretettem, küldje be.

És Péterfia az Urban és oltárnál testvérem, néhány perc múlva két izletes és ropogósra sült kácsa-

mell előtt tanakodott, hogy melyiket kebelezze be előbb és melyiket csak utána?

Asztalbontás után Péterfia kollégám beállított a szobámba. Miként hadgyakorlatok után a tisztikar ú. n. Besprechung-ot tart az események felől, ugyaneképen következett el a nagyrecski káplánszobában is. Alighogy helyetfoglalt diványom sarkában és rágyújtott hosszúszerű pipájára, rátámadtam:

— Hát maga kollégám így kezdi a nagyrecski plébánia ügyeinek beigért rendbehozását? Ugy, hogy elszegődik bonne-nak az apátúr unokaöccseihez és beáll talpnyalogatónak sógorához?

Péterfia nagyokat szippantott a pipából és aztán magyarázni kezdett:

— Látom testvér, hogy maga nem érti a dörgést. Hát tudja meg, hogy én kalazanti szent Józsefet követem, aki pedig nagyon okos ember volt és okosságát is fölötte összetömörítette ebbe a mondatba: *Multum inest in modo corrigendi proximum. In modo nempe corrigendi proximum, aut maximum aemolumentum, aut maximum detrimentum est proximi.* A tegnapi napon a nagyrecski plébánia magjavításának céljából megmutattam, hogy karmaim is vannak, melyekkel karcolni és kellemetlenkedni tudok. A mai napon pedig bebizonyítottam, hogy szívem is van, amellyel szeretni és egy család életébe belesimulni is képes vagyok. Megmutattam tehát a két lehetséges módot, amelyen a nagyrecski bajokat emendálni lehet.

Itt meggyújtotta kialudt pipáját és aztán szippantásaival kétszer-háromszor félbeszakítva mondatait, folytatta:

— Lássá testvér, a nagyrecski plébánián úgy nem lehet rendet teremteni, hogy az apátúrnak nyakán élősködő rokonságát egyszerűen kidobjuk. Bár higgye meg, hogy ez volna az igazán radikális segítség, mert mégiscsak több mint abszurdum az, hogy egyházi javadalmainkat léhűtő rokonok hizlalására használjuk föl. De hogyha ezen nem tudok segíteni, hát meg-

nézem, nem tudnék-e a rokonság sorain keresztül úgy odajutni az apátúrhoz, hogy magával együtt belekerüljünk mi is abba a koszorúba, amelyik az ő szívét körülveszi. Mert hát utóvégre az Ur Jézusban mi is rokonai lennénk, hiszen paptársai vagyunk!

Erre újabb rágyújtás következett és a *modus corrigendi* újabb explikációja:

— Ma délben megtörtem a jeget. Azt már tudom, hogy a két kis gyermeknek az anyja pártfogómmá szegődött és az is bizonyos, hogy az apátúr sógorának jóindulatát is megnyertem. Ma estére a pipámat és dohányosztómat is magammal viszem a vacsorához, amely után a káplánok részére újabban kiutalt borosflaskó maradékával egyetemben mindketten az apátúr sógorához fogunk telepedni egy kis kvaterkára. Lehet, hogy az apátúr ma még nem tart velünk, de meg fogja látni, Testvér, hogy szép lassan összelelegedünk, mert jegyezze meg: *multum inest in modo corrigendi proximum*. Márpedig a barátságos szeretet a legjobb mód.

Türelmetlenkedni kezdtem, mert szokásomhoz híven a Nagypipába akartam tartani asztaltársaságomhoz. Péterfia káplánkollégám észrevette szándékomat és fölkelvén a diványról, letette pipáját az asztalra, hozzámlépve két hatalmas tenyerét a vállamra tette.

— Testvér — mondotta komoly hangon, melyből azonban a jóakarát és a szeretet kiért — maga a lejtőre lépett. Én megmondom magának nyíltan, hogy az egész város iszákosnak és korcsmázónak tartja. Ez az út pedig a papot nagyon hamarosan az erkölcsi pocsolyába csúsztatja le. Ma még Bacchusnak szolgája maga öcsém. Ez se szép, de még nem a legnagyobb baj. Hanem akkor lesz majd a legnagyobb baj, ha Bacchus után a Vénus jön. Márpedig az is eljön, ha a Bacchus útjáról nem tér vissza! A Vénus után aztán a pap földi pokla: az előbb lelkiismeretfurdalásokban, később pedig apatiában, a hívek megvetésében leélt élet, éspedig képmutató élet

következik. Őszintén elmondtam ezt magának testvér, mert tudom, hogy okos ember és bennem nem okvetetlenkedő frátert lát, hanem azt a paptestvérét, aki jót akar és önnel együtt közösen örül majd, ha ismét a papi korrektség útjára tér vissza. Elmondtam ezt önnek testvér, mert az eljárásnak ezt a nyílt és szeretetteljes módját tartottam a leghelyesebbnek és önnel szemben a legcélravezetőbbnek, mert jegyezze meg: multum inest in *modo* corrigendi proximum.

Nem írok most többet, kedves Uramöcsém, mert higgye meg, elérékenyül a szívem, valahányszor erre a plébánosrémnak kihíresztelt, de bölcs és paptársi szeretettel teljes Péterfia Pálra gondolok.

A továbbiakig üdvözli régi híve:

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Precedens epistolámat elérzékenyedett sorokkal szakítám félbe. Ma is elpirulok bizony, ha arra a jelenetre gondolok, midőn Péterfia káplántestvérem correctio fraternában részesített. Aperte megmondta, hogy az erkölcsi lejtőre csúsztam, fölnyitotta szememet, hogy lássam, mi van annak a lejtőnek végén. És mindezt nagy őszintesége mellett akkora karitással és szavaiból kiérezhető benevolentiával cselekedte, hogy lehetetlen volt előle szememet és szívemet elzárnom. Nagyon, de nagyon megszégyeltem magamat akkoron a nagyrecski káplánszobában. Szégyenkezésemet észrevette Péterfia kollégám is és ilyen pacabilisebb szavakkal folytatta az ügyeim megkezdett „rendbehozását“:

— No de, testvér, azért ne búsuljunk! Ha a hibát észrevettük és kijavítjuk, rendbehoztuk a dolgot. Ne gondolja, testvér, hogy én magára követ vetek gyarlóságáért. Tudom én azt, hogy a papnak nehéz a sora, mert ő sokakat taszít, noszogat és kérlel a jó útra, de ővele az elítélő kritikán kívül jóakaratóan alig foglalkozik valaki. Magával, testvér, most más képen történt. Kikecmérődünk valahogy csak ebből a salamajkából is, úgy-e? Ígérje meg hát, testvér, hogy ezután az estéket együtt fogjuk tölteni, délelőtt pedig tájára se megy annak a maledictus „Kispipá“-nak!

Péterfia káplántestvéremnek szavai rapszódikusak voltak, mert ő maga is megilletődött — mint említém — nagy szégyenkezésem láttára, de e rapszód-

dikus szavakkal életem nagy fordulatát hozta létre. Kedves Uramöcsém, megvallom Önnek, azóta sem voltam én korcs mában delectáció vagy pedig társaságkeresés céljából. Azóta sem néztem én a pohárnak fenekére anélkül, hogy tisztán ne láttam volna, mi van ott.

Bizony mindezt egy szeretetteljes testvéri figyelemzetetésnek köszönhettem. Most, így öreg fővel, elgondolom, hány fiatal oltártestvér életiránya haladna jobban az Ég felé és vinné maga után híveinek százait és ezreit, ha annakidején, amikor a rossz szokások lejtőjére lépett és a bűn pocsolyája felé vette útját, akadt volna ilyen Péterfia-féle káplán-társa. Hosszú életutamon számtalanszor eszembe jutott annak a nagy, behemót embernek szava. A pap bizony, ha kikerül a szemináriumból, igen sokszor nevelő nélkül marad. Pedig bizony, valljuk meg, az ordinatioval lelkének nevelése nincsen még befejezve. A plébános mellé küldi őt a püspök és odaköti, mint a jó kertész a gyenge fát az öreg karó mellé. Dehát, valljuk meg, sokszor görcsös biz' az a karó maga is és a fiatal pap is görbévé fejlődik, ha mellé akar nőni. Máskor meg az a plébános gondos pásztora ugyan az ő ezer és ezer hívőjének, de az ő pásztortársára ügyelni elfelejt. Be sok jámbor plébánost ismertem én az életben, aki utána ment a száz közül eltévelyedett egyetlennek, még az iskolás gyerekeknek is, de a káplánjának tilosba vivő útját észre sem vette. Találkoztam nem egy olyannal is, aki észrevette ugyan, zsörtölődött is miatta, meg bántódott is jobb óráiban, de azt az elvet vallotta, hogy nem gyerekkel van dolga, aetatem habet a káplánja is, hát intézze maga a sorsát.

Bizony, bizony, kedves Uramöcsém, a jóakaró és nem eldobó correctio fraternára be nagy szüksége volna sok-sok paptestvérünknek!

Dehát visszatérek életem eseményeihez, mivel-hogy emlékemben van kedves Uramöcsémnek legutóbb is megújított instrukciója: „Az öreg plébános

ne filozofáljon és ne moralizáljon, hanem az elveknél történetekbe való öntésével okítson!”

Úgy történt tovább a dolog, hogy Péterfia káplántestvérem beváltotta délelőtti ígérteit és este pipájával és dohányosztásával együtt jelent meg az ebédlőben. A két kis gyermek egyenest hozzája szaladt és bizalmas szeretettel kezdték vizitálni a szokatlan szerszámokat. Pistának a dohányosztása tetszett nagyon és rögvest ki is nevezte nagydobnak, de Péterfia káplántestvérem féltett instructiojának ilyenén alkalmazásába nem ment bele, hanem elhelyezte pipájával együtt az ebédlőkredenc tetejére. Könnyen megtehetette, mert nemcsak szélességben volt terjedelmes alak, hanem hosszúságát is ennek arányában engedélyezte a mindeneket föntartó és nevelő Urísten.

A vacsora a legjobb hangulatban telt el. A társalgásban résztvett az egész család és Péterfia kollégám a legurbánusabb ügyetlenséggel érdeklődött úgy a konyhai események, mint a gazdaságban történtek felől. Vacsora végeztével aztán a kettőnknek kiutalt borporcióból megmaradt három ujjnyival Péterfia testvérünk az apátúr sógora mellé telepedett és levevén osztóját a kredenc tetejéről, pipájának gondos megtömésébe kezdett. Az apátúr első pillantásra meghökkenéssel nézte Péterfia impertinensnek látszó letelepedését, de nem szólt és az asztalnál maradt. A beszélgetés a napi események megvitatásán kezdődött, régi reminiscenciák és anekdoták elbeszélésével folytatódott, végül pedig — akár hiszi Uramöcsém, akár nem — azzal végződött, hogy az apátúr saját káplánkorának élményeiből mondott el néhány epizódot, amelyeket Péterfia kollégám érdeklődő kérdésekkel és gyönyörködő közbeszólásokkal honorált.

Ettől kezdve a nagyrecski plébánia lakói nem osztottak két nagy táborra és e két tábor: az apátúr családjával, valamint a káplánok, nem nézett egymásra vasvillaszemekkel, hanem, ha egész nap

külön-külön dolgozott is, de az ebédlőben egy nagy, egymást szerető és egymásnak legkisebb ügyei iránt is érdeklődő családdá simult össze.

A plébánia együttesében csak egy „corpus alienum“ maradt még ilyenénkép: Pintes Gergő kántor és irodaigazgató uram személye. Péterfia kollégám agyafúrt találékonysága azonban az ő szívéhez is megtalálta az utat.

Az apátúr lelkének merész ostrommal való bevétele után következő héten egyik délben Péterfia kollégám papirosba takart két flaskóval tért haza. Föltámadt bennem régi lecsúszásom keserű emléke, másrészt pedig a flatalemberbe beleszorult malícia kezdett ágaskodni; rácsaptam tehát kollégámra:

— No, testvér, hát most énnekem kell majd magát rendbehozni!

— Hogy-hogy!? — érdeklődött meghökkenve és kissé elpirulva társam.

— Hát úgy, hogy — úgy látszik — az alkoholizmus csuszamlós útjára kezd lépni. Ne is tagadja! Itt a corpus delicti! — és kihúztam zsebéből a gondosan becsomagolt üvegeket.

— Dehogy, testvér, dehogy corpus delictik ezek. A szeretetnek horgai ezek csupán, amelyeket majd Pintes Gergő urambátyámra vetünk ki.

Úgy látszik, nem valami értelmes lehetett elbámult ábrázatom, mert Péterfia hangosan föl kacagott és sarkonfordulva, otthagytott. Nemsokára azonban a történetekből megismerhettem káplántársam haditervét és élvezhettem győzelmét. Egy félóra múlva ugyanis bekocogott az ajtómon Péterfia és csak annyit mondott, hogy:

— Gyerünk a kancelláriába!

Nem tudtam, mi a szándéka, mert hiszen a kancelláriában mi naponta csak kétszer jelentünk meg: az eligazítások átvételére. De hát Péterfia kollégámtól az utóbbi időben annyi rendkívüli dolgot láttam, hogy egy újabb rendkívüliségre lévén elkészülve, szó nélkül követtem.

Péterfia kocogás nélkül fölnyitotta a kancellária ajtaját és bedörgött a küszöbről:

— No, kántor uram, most már igazában elismerem, hogy kelmed többet ért a pincemesterséghez, mint a püspökség uradalmának valamennyi borpancsolója!

Pintes Gergő uram zavartan és a szavakat láthatólag nem értve bámult kollégámra, aki azonban impertinenter folytatta:

— Jöjjön csak, kedves kántor uram, kóstolja meg azt a kotyvalékot, amit drága pénzért vettem a csemegeboltban!

Pintes Gergő nem azért volt kántor, hogy hiányozzék onnét, ahol kóstolásról van szó és ilyesmire adódik lehetőség. Fölugrott helyéről és pipáját, miként a pastoralista Sanctus után a pásztorbotot a stallumra, gondosan lefektetvén az íróasztalra, dörgő baritonján föladta a kérdést:

— Hol van az a kóstolni való?

Két perc múlva már Péterfia Pál szobájában voltunk mind a hárman és kezünkben egy-egy kis pohárral álltunk körül két fölbontott hétdecis flaskát, melyeknek vignettáján aranyos betűkkel állott: „X püspökség pincészete“. Alatta pedig len cikornyásan kirajzolva: „Édes furmint“.

Péterfia kollégám vitte a szót:

— Hát ebből látszik, hogy mit jelent a bornak a kezelés. Drága pénzért vettem ezt a két flaskát, mert megáhitottam a vignettája után. De szeretném leharapni a fejemet, hogy így kidobtam a pénzemet. Mi ez a löre ahhoz a borhoz képest, amit mi iszunk az asztalnál! Annak a bornak van zamata, egyéni íze, csillogása, ami ebből a drága lötyyből mind hiányzik. Hiába no, a borkezeléshez is érteni kell!

— Bizony nagy tudomány az! — hagyta helybe Péterfia szavait Pintes Gergő uram.

— Föl is tettem magamban, — folytatta Péterfia ügyesen kiszámított canticum laudis-ét — hogy ki-

tanulom a pincemesterséget kigyelmednél, kántor uram!

Pintes Gergő másodikat töltött a lórének minősített folyadékból és mosolygósan egyezett bele:

— Lehet róla beszélni.

De nem szaporítom a szót, kedves Uramöcsém, hanem csak a végét mondom el: Tíz perc múlva Pintes Gergő uram, dohányt kóstolandó, áthozta a kancelláriából pipáját Péterfia kollégám szobájába és félóra múlva barátságos parolázással hagyta el az alkápláni szoba küszöbét e szavakkal:

— Szervusz, öcsém!

Péterfia pedig utánakiáltott:

— Viszontlátásra, kedves Gergő bátyám!

Vagyis a kimért hivatalosság és „eligazítás“ drei Schritt vom Leib viszonyának helyébe egy kis figyelem és megbecsülő udvariasság árán a barátságos szeretet lépett a kancellária irodaigazgatója és a káplánszobák lakói közé is. És mindezt Péterfia testvérünknek tudatos és buzgó lélekostroma hozta létre.

Igaz, hogy a nagyrecski plébánia boldog nap-sütésére később aztán a nézeteltérés felhője is reáborult, de erről majd máskor ír kedves Uramöcsémnek barátja:

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Jelen epistolám tárgyául ama felhő keletkezésének és terjeszkedésének leírását ígértem meg, amely a nagyrecski plébánia szeretet-napsugarait egy időre elhomályosította. E felhőt a művészet istenasszonyának kezei szőtték össze plébániánk egére. Mielőtt azonban enarrálásához hozzáfognék, három dolgot kell praeambulumkép explicálnom. Az első a nagyrecski kórus leírása lesz, a második az otthelyi énekkar bemutatása, a harmadik pedig az *in illo tempore vigens* egyházművészeti törekvések vázolója.

A nagyrecski kórus struktúrája és orgonája alkotórészeinek elhelyezése eltért templomaink megszokott alakjától. A kórus jó mély volt és előrésztében a manuális asztal állott. A sipládákat kétoldalra építette föl az orgonagyártó mester. Ilyeténkép a kántor mögötti rész jó tágas volt, hasonlóképen az orgona építményétől eltakaratlanul maradt a hátsó fal. Ezt a falat kétoldalt keskeny ablakok törték meg, amelyek között a tekintélyes területű falrészt egy festmény díszíté. Ez a festmény a kereszten függő Üdvözítőt ábrázolta, meglehetősen naturalis stílusban. Megváltónk arcán torzvonások érzékeltették az agyrengető fájdalmakat.

A nagyrecski énekkar bemutatásához azonban antepraeambulumot is kell adnom, hogy kellőkép méltányolhassa annak értékét és az Isten hangbéli dicsőítésében kifejtett szerepét Uramöcsém. Ez az antepraeambulum Pintes Gergő kántor uram egyházszerzési tevékenységének succusa. Gergő bátyánk

26 évvel került azon idők előtt a nagyrecski egyház szolgálatába. Ügybuzgó legényember volt még akkor, öblös basszushanggal és élénk társadalmi szereplés-vággyal. Első teendői közé tartozott, hogy dalárdát szervezett a nagyrecski flatalság és érettebb férfikor képviselőiből. Ez a dalárda a hagyomány szerint gyönyörűen működött. Minden nemzeti ünnepségen szerepelt, főleg azonban szerenádok adásában merült ki tevékenységének hajnali része, melyeket fölváltva adtak az egyes tagok reménységbelijeinek az ablaka előtt. Ez volt a profán szerepléskörük. Emellett azonban Isten dicsőségét is emelték, lévén, hogy a nagy ünnepeken ők énekeltek a kóruson. Történt azután, hogy Pintes Gergő kántor uram a legénysorból a házasság szent rendjébe lépett annak rendje és módja szerint. Ettől az időponttól kezdve lanyhult a dalárda élete, mert karnagyuk magasabb hatalom beavatkozása folytán visszatartatott dirigálásuktól. Pintesné ifjasszony ugyanis nem nézte jószemmel Gergő uram karnagyságát és azt állította, hogy a dalárda vezetése csak titulus bibendi a részéről. Lehetett is valami a dologban. A karnagyi hivatás ilyenén eltiltása után szurrogátumul az ecclesiastikusabb munka diligensebb végzését jelölte ki Pintes uram számára házi hatalmassága. Meghagyta neki, hogy a szerenádok adása helyett inkább a kórusra dirigálja föl énekkarának tagjait. E hatalmi decretumon kívül életének megváltozott otthoni körülményei is hajlamossá tették Pintes uramat a dalárda föloszlatására. A házasság intézménye ugyanis házi kórust szervezett kántor uram részére. Igaz, hogy ebben a kórusban csak két hang szerepelt, és pedig ritkán egyszerre, azután meg nem is egyforma érvényesülési beosztással. E két hang egyike a szoprán volt, amelyben kántorné asszonyom vitte a primet, amihez az évekkel egyformán növekvő számú gyermekvisítások társultak. A másik hang pedig Pintes Gergő uramnak basszusa vala. Amíg azonban a szoprán szünet nélkül, és hozzá fortissimo szólt, ad-

dig Pintes uram csak itt-ott megengedett betétként és pianissimo dörmögte hozzá a basszust. Summa summarum, énekkara otthon is akadt már Pintes uramnak, úgyhogy a dalárda előbb virulens élete megrekedt. Dal- és szerenádkedvelő fiataljai újszervezkedtek és karmesterükül a kálomista rektort nyerték meg. Az idősebbek közül azonban néhányan hívek maradtak Pintes Gergő uramhoz és a kórusra követték őt. Ilyen előzmények után verődött össze húsz egynéhány évvel előbb a nagyrecski templom énekkara, melynek tagjai voltak a dalárda maradékából: a sirásó, a kéményseprő, két susztermester és egy szobapiktor. Ez a férfikar hamarosan vegyeskarrá alakult át, midőn az „Utolsó garashoz“ címzett polgári bor- és sörmérés tulajdonosnője, üzletét föl-oszlatván, Isten szolgálatára adta magát. Csinom Katónak hívták ezt a már kegyes hölgyet, aki, miután eltemette három férjét, viharos ifjúságának emlékeit expiálendő, abbahagyta mesterségét és sok özvegy átkával megterhelt garasait a takarékbába tette. Egykettőre társa is akadt a községi öreg bába és az olvasótársulat elnöknőjének, Dudás Vera asszonynak személyében. Ezek aztán állhatatosak voltak a templomi szolgálatban és Urunk hanggal való dicsőítésének kíséretében.

Végül még az akkori egyházművészeti törekvésekről kell szólnom. Egyik régebbi epistolámban fölemlítém már kedves Uramöcsémnek, hogy ama napokban rázta föl Czobor Béla, Krisztusban testvérünk a klérus szépművészeti lelkiismeretét. Fulminans cikkekben hívta föl figyelmünket a „dilexi decorem domus Tuae“ kötelességére. Reformátori működéséhez még egy másik irányzat is járult. Akkorában fölötte divatossá vált a régi falfestményeknek, freskóknak fölfedezése és restaurálása. A magas magyar kormány a vallásalap hozadékából szép summákat költött ezek fölkutatásának és jókarba helyezésének költségeire; az egyházfők pediglen meritumkép könyvelték el az ezirányban ügybuzgó

papoknak tevékenységét és különböző dignitások adományozásával honorálták.

Miután ez eddig írtakban, ha nem is röviden, de vázolólag a továbbiaknak praecambuláit, ad rem térek.

Az események elindulásának első fázisa Péterfia káplántársamnak újabb „rendbehozási“ törekvése volt. Ennek az agilis fiatalembernek sehogyan sem tetszett a nagyrecski főntemlített énekkar működése. Pintes Gergő urammal barátságos viszonyba kerülve, sőt őt a plébánián rendszeresített post cafana kvaterkázásokba belevonván, szelíd szeretettel mortifikálta őt kórusának aposztrofálásával. Hol azt kérdezte meg tőle az apátúr és sógorának zajos derűlt-sége mellett, hogy mikor ünnepli az énekkar 50 éves jubileumát; hol aziránt érdeklődött, hogy az egész kórus tagjainak együttvéve van-e 32 foga; hol pedig „hangász“-oknak titulálván a kórus tagjait, e szó etimológiája alapján a kártya „ász“ nevű szereplőjének hangadásával jellemezte elég durván az énekkar működését.

Az esemény tulajdonképeni elindulását azonban részletesebben leírom:

Péterfia testvérem az Urban, szeretetteljes piszkálódással szólt oda egy ebéd után Pintes Gergő uramnak:

— No Gergő bátyám, hány éve is szolgáltatja a kórusod a mennybéli karok számára a „nemígy soha“ példáját?

Pintes uram előbb nagyot fújt pipája füstjéből, utána bölcs és sedatus emberként nyelt egyet a hozzá intézett kérdés tapintatlan második részének feleletül, végül pedig az első rész kevésbé dehonesztáló érdeklődésére respondeált:

— Bizony őt lustruma is elmúlt már. Istenem Atyám, hogy múlik az idő!

Péterfia káplántársamon meglátszott, hogy ezt a feletet várta. Kiszámított célratörekvéssel folytatta

tovább regens chorink és segítő társainak kiviccelését:

— Hát akkor érdekes momentumot lehet megállapítani a kórus freskójáról.

Itt közbe kell szúrnom kedves Uramöcsém valamit. Szomszédos plébániánkon kevéssel előbb földöztek föl két középkori freskót. Országos hírnévre tett szert e címen az a község, plébánosának nevét pedig „nagy műveltségű“, „műértő“ stb. epiteton orranksokkal ellátva, még a fővárosi lapok is fölemlítették. Ez a körülmény magyarázza meg a nagyrecski apátúrnak mohó érdeklődését, melyet a „freskó“ szó hallására mutatott.

— Mi van azzal a freskóval? — kérdezte az apátúr káplántársamtól.

— Az kérem, hogy megállapítható róla, hogy kétszerre készült.

Mindannyian érdeklődő hallgatással vártuk a bővebb explikációt.

— Igen, igen! — folytatta Péterfia. — Kétszerre készült. Ez egész biztos, a nagyrecski énekkar főnnállásának alapján. A freskót ugyanis 70 év előtt pingálták, amit készítőjének manu propriája mellett álló évszám mutat. Az Úr Jézus feje fölött lebegő szalag fölírása azonban tartalmából következtethetően csakis a nagyrecski énekkar működésére vonatkozhat, ergó kétségtelen, hogy ezt annak főnnállása óta festhették oda.

— Fölírás? Micsoda fölírás van ott? — érdeklődött elcsodálkozva Pintes uram.

— Hát még azt sem tudod Gergő bátyám? — csapott le reá tettett megbotránkozással Péterfia. — Ime, a harmadik évtizede már, hogy a kórusra jár és azt sem tudja, mi van írva a feje fölé! Hát mi áll ott?

Ezt az utóbbi kérdést kvaterkázó komunitásunkhoz intézte. Szóbeli feleletet ugyan nem kapott, de az apát úr fészkelődése és köhécselése elég érthetően mutatta, hogy kellemetlen az érdeklődése.

— No de ilyent! — tört ki Péterfiából a mélységes megbotránkozás. — Hát az urak évek óta működnek ott és a saját templomukat sem ismerik?

Az apátúr kínosan dobolni kezdett ujjaival az asztalon.

— De hát nem ez a dolog lényege! — tért észre és Pintes uram további mortifikálására káplántársam. — Arról van szó, hogy annak a fölírásnak a kórusra való quadrálását csakis úgy tudom megérteni, ha festője hallotta a nagyrecski énekkart. Ebből következik, hogy 25 éven belül, tehát már a freskó elkészülése után négy évtizeddel, pótlólag pingálták oda.

Pintes uramat elhagyta türelme és ráfordult Péterfiára:

— Nyögd ki már, hogy mi az a fölírás, amelyik az én énekkarom tevékenységére vonatkozik?!

Káplántársam arcán kaján mosoly jelent meg. Fölállott, karjait széttárta, szemét a plafon felé fordította és kenetteljesen rezgő hangon citálta a nagyrecski kórus föliratát:

— Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!

Kedves öcsémuram, következő levelemig képzelje el azt a hahotát, amely erre kitört és hozzá Pintes Gergő uram keservesen megnyúlt ábrázatát. Majd abban a sequens epistolában leírja a fejleményeket is, barátja:

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Pintes Gergő kántor uram igen-igen szívére vette Péterfia káplánkollégám által történt mult epistolámban enarrált aposztrofálását. Az eseményt követő napon átkutatta a plébánia könyvtárának porlepett foliánsait és kikereste onnét Káldy György S. J. szentírásfordításának századelei kiadását. Maga elé tette a hatalmas könyvet és elkezdte olvasni incepto versiculo: „Kezdetben teremté Isten az eget és a földet“. Egész nap fölötte görnyedt és az ügyes-bajos dolgokkal kancelláriánkba kopogtató híveket igen breviter és morgó tónusban intézte el. Máskor percnyi pontossággal fejezte be a hivatalos órákat, melyeknek idejét a kancellária ajtaján lévő hirdetmény jelezte a hívőknek, de azon a napon és másnap is, késő estig ottmaradt az irodában és forgatta a Scripturát.

A harmadik estefelé nem állhattam meg, hogy be ne menjek hozzá és meginterpelláljam:

— Kedves Gergő bátyám! Fölötte épülök rajta, hogy az Úr szavának milyen kegyes olvasójává vált kegyelmed — kezdém captatio benevolentiae-val.

Orrahegyére csúsztatott szemüvege fölött vassvilla-szemekkel pillantott rám és pincemély, érdes basszusán morogta a feleletet:

— Még a Szentlélek is kedvez annak a pingvis paniperda pernahajdernek!

Nem értettem szavainak jelentését és szelíden megkérdeztem tőle:

— Hogy-hogy? Valamit keres urambátyám a Scriptúrában? Talán segítségére lehetek?

— Öcsém sem tudhat többet, mint amit maga a biblia mond. Másodszor átolvastam már minden egyes verzikulust és nem találok alkalmas helyet!

Indulattól reszkető kézzel vett föl az asztalról egy papirlapot és aztán onnét magyarázott tovább:

— Ime itt van! Kiírtam. Mindössze három helyen beszél a Szentírás a „kövérség“-ről. A XVI. zsoltár 4. versében, a LXVII. zsoltár 16. versében és végül Micheás prófétánál van róla szó a VI. fejezet 7. versében. De ezek nem quadrálnak!

Dühösen csapkodta öklével a Szentírást és fogait csikorgatva mormogta, utána pedig fortissimó kiabálta:

— Nem quadrálnak! Nem quadrálnak!

Fölötte értelmetlenül néztem rá és megkérdeztem, kire nem quadrálnak?

— Hát arra a széllal bélelt, hájjal födött kövér pernahajder paniperdára! Még ő meri az isteni Üdvözítő szavait megszenteltségtelenítve, gúny tárgyává tenni az énekkaromat!

Most már megértettem, hogy miről van szó és kiről. Pintes uram kadenciát keresett a Szentírásban, amellyel visszavághatna Péterfia káplántársamnak, aki a kórus fölötti festett feszületnek fölírását: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!“ a kántorra és rokkanthangú énekkarának tevékenységére merte alkalmazni. Azt akartam éppen proponálni a haragvó regens chori-nak, hogy ne csupán Péterfia káplántársam korpulenciája alapján keresse az Írás kadenciáját és már-már ajánlani bátorkodtam, hogy a „circumdederunt me canes multi“ psalmus-sort alkalmazza rá, midőn Gergő bátyám indulattól reszketve becsapta a Scriptúra foliánsát, szemüvegét az asztalra vágta és minden tagjában reszketve fölállott. Könnyek csillogtak a szemében. Szólni akart még valamit, de csak az ajka

remegett. Fejébe csapta kalapját és kirohanván a kancelláriából, magamra hagyott.

Megsajnáltam szegény öreget. Úgy éreztem, hogy Péterfia túlment a határon és a tréfa kedvéért mélyen és szeretetlenül az elevenébe vágott.

Bementem káplántársamhoz és elmondtam neki a történeteket. Végighallgatott és utána ad oculus demonstrálta a régi paradigmát: „omnis pingvis bonus!” Könnyek szöktek az ő szemébe is és közben kialudt pipáját erősen szortyogtatva, többször ismételt propositumával zárta be conversationkat:

— Na, majd rendbehozzuk ezt is!

Másnap ebéd után Pintes Gergő uram nem jelent meg a már usus communissé vált asztalutáni kvaterkán. Ahogy otthon letette a kanalat, a kancelláriába sietett és mit sem törődve velünk, nekiült a Scriptúra harmadik átolvasásának. Valami új tertium comparationis alapján Péterfiára illő citátum után kutatott.

Káplántársam elmondotta az apát úrnak, hogy mennyire szívére vette Pintes uram a viccet és kérte, hogy invitálja be a refektóriumba, mert reparálni akarja a történeteket. Az apát urat, kinek Pintes uram régi kedvence már, nem kellett sokat biztatni. Elindult érette, sőt sógora és jómagam is csatlakoztunk küldöttségi tagokul. Két perc múlva aztán nagy diadallal és karonfogva hoztuk az ebédlőbe nekikese-redett regens chorinkat. Káplántársam ott a plénum előtt keresetlen és szeretettől csendülő szavakkal kért tőle, valamint énekkarától bocsánatot és erre szent lett a béke.

Péterfia testvérem az Úrban azonban a 150 percentes reparációnak lévén híve, nem törődván azzal, hogy frissen gyógyult sebeket szakít föl, a következő proposícióval állott elő:

— Hogy pediglen ama festmény soha többé Gergő bátyánk megszorítására alkalmat ne adjon, azt indítványozom, hogy tüntessük el onnét. Az Üdvözítő keresztjének képe amúgy sem a hívők

hátamögé való, hanem az oltár fölébe. Festessünk oda egy másik képet, amelyen a mennybéli karok szépséges angyalai legyenek ábrázolva és a kezükben tartsanak egy szalagot, amelyen valami lélekemelő és a mostaninál alkalmasabb szentírási citátum legyen. Például ilyesféle: „Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem“. És erre a célra indítsunk gyűjtést, amelyet én ezennel tíz forinttal megnyitok.

Az apát úr — aki nemcsak hogy szerette öreg szolgatársát, Pintes uramat, hanem minden vanitása mellett a natura vajszívű ember volt — tüstént ráduplázott Péterfiára:

— Elfogadom! És húsz forintot adok hozzá!

Magam sem akartam elmaradni a nemes adakozók és engesztelők sorából, hanem folytattam paptársaim megkezdett nagylelkűségét:

— Öt forintot adok én is — mondtam.

Pintes uram meghatottan nézett reánk. Majd aztán, mintha tüvel szúrták volna meg, fölugrott ültéből és mint a kilőtt nyíl, kirohant az ebédlőből. Hallottuk a kancellária ajtajának becsapódását és ebből megtudtuk, hová ment. Nem értettük távozásának okát és már úgy vélekedtünk, hogy talán a proponált új fölírással még súlyosabban megsértettük. Utána mentem, kikémlelendő a helyzetet. Óvatosan nyitottam be a kancelláriába és ott Gergő bátyánkat meg is találtam. Egy széken állott és épp az anyakönyvek állványának tetejéről, a fafaragványok által eltakart papirskatulyát emelt le. Az asztalra tette és fölnyitotta. Élükre állított ezüst-forintosokkal volt félig a skatulya, melyből Gergő bátyám egy summát kiszámolt. Nagy indulatban lehetett még, mert reszketett a keze és kettőt közülük elgurított. Miután közös erővel és a kancelláriát takarító szolgáló hanyagságának konstatálásával, az egyik állvány alól a két forintot előkerítettük és a dobozt előbbi helyére tettük, visszamentünk a már-már türelmetlenkedő társaságunkhoz.

Gergő bátyám markából egy csomó forintost horított az asztalra és aztán meghatottságtól reszkető hangon fordult hozzánk:

— Nagyon köszönöm a jóságukat. Én sem maradok mögöttük. Huszonöt forintot adok a képre!

Az apát úr sógora azonban — nem lévén tettes Gergő bátyánk multkori mortifikálásában és most sem vevén részt a klérusbelieknek meghatódottságában — viccre fordította a dolgot:

— Micsoda? Huszonöt forintot tudsz te ilyen könnyen solválni? Panaszkodj csak még egyszer, te vén sirató, hogy nincsen pénzed! Honnét ez a vagyon?

A továbbiakban aztán Gergő bátyánk kivallotta a könyvvállvány tetején fundált kincstárának geneziséét. Az apát úr az iroda vezetéseért naponta egy flaskó bort adott neki és egyszersmindenkorra átengedte számára azt az összeget, amit a hívek a megszabott stólán felül itt-ott fizettek. Gergő bátyánk házának hatalmassága előtt ez utóbbi jövedelmi forrásáról, lelkiismeretében családfői jogaira támaszkodva, sohasem számolt he, hanem azokat egymásra kuporgatta. Évek során át csinos summát rakosgatott így össze. Azt is bevallotta, hogy misefundációra szánta ezt a kis pénzt, mert hiszen tapasztalatból tudja, hogy az Egyház szolgálait a rokonság és utódjai az Isten irgalmasságára bizzák, mihelyest rákaparta koporsójára a földet a sírásó. E vallomás után aztán úgylátszik Gergő bátyánknek kegyes meghatódottsága is lelohadt és a helyzet állására, valamint a jövő lehetséges komplikációjára ráeszmélván, megremülve fölkiáltott:

— Uram, Atyám! Mit tettem? Mi lesz, ha mind ezt megtudja az asszony?

Alig tudtuk visszatartani kitörni vágyó nevetésünket. De ügyeltünk magunkra, nehogy még jobban megbántsuk a jó öreg. Péterfia megnyugtatta, hogy kincstárának létezését mindannyian secretum strictissimumként vesszük és nagylelkű adományát is „névtelen jótévő” címén fogjuk elkönyvelni.

Pintes uram erre megnyugodott, Péterfia pedig a tervbevett freskó részletkérdéseire nézve tett pro-
pozíciókat.

Gergő bátyánk egy darabig diligenter részt vett a tervezgetésben, de aztán elcsendesedett. Észrevehetőleg elgondolkozott valamin. Végre kibökte, min?

— Én pedig föl nem megyek addig arra a kórusra, amíg az az ominózus inscriptio ott van!

Igyekeztünk meggyőzni e propositumának nem éppen épületes voltáról, de ő megkötötte magát. Itt is Péterfia találta meg a kivezető utat.

— Holnap lekaparjuk onnét a föliratot — pro-
ponálta.

Az apát úr engedelmével másnap meg is történt ez a részleges képrombolás, melynek további fejleményeiről majd a legközelebb ír kedves Uramöcsémnek:

az öreg plébános.

Kedves Uramöcsém! Ama napot követően, melyen a nagyrecski plébánia refektóriumában elhatároztuk, hogy a Gergő bátyánkra nézve bántó kórusfeliratot eltávolítjuk, délelőtt beállított hozzám antenominatus Gergő bátyám. Ünneplő ruhája volt rajta és egész magatartásán látszott, hogy nincs hétköznapi hangulatban. Megállott a szobám közepén és valóságos dikciót vágva ki, megköszönte jószágomat, hogy az ő szégyenét hirdető kóruskép eltávolítására nagylelkűen 5 forintot adományozni kegyes voltam.

Először nem tudtam, hogy tréfának vegyem-e megjelenését és festívus köszönetét. Mikor azonban a jó öreg arcára néztem és a már vizenyössé vált kék szemek újbóli ragyogását és ajkának remegését láttam, megértettem, hogy itt most nincsen helye a tréfálkozásnak.

Tudja kedves Uramöcsém, ma öreg, sőt egyesek azt mondják már, hogy aggastyán vagyok, de most is örülök annak, hogy akkor komoly maradtam Gergő bátyámmal szemben. Igaz, hogy öntudatlan emberiségem volt akkor oka komolyságomnak, de most már megértem, hogy rettenetesen fájt volna a mi regens chorinknak, ha esetleg viccre fordítom válaszómban az esetet. Azt szokták mondani, hogy az öreg ember második gyermekéget éli. Nem szállok szembe azokkal, akik ilyenénkép vélekednek. Annyit magam is elismerek, hogy az öreg ember érzékenyebb, mint az ifjabb generáció. Az élet sok-sok köve, tövise és vihara lemossa, lesúrolja és le-

köszörűli a kérgességet, amely a fiatalabb generációnál elveszi a lelki vágások és ütések életét. Így az öreg embernek aztán sokszorosan jobban fáj, ha lekezelik, gúnyt űznek belőle.

Kedves Uramöcsém, nagyon kérem, ne húzza ki szerkesztői piros ceruzájával eme kissé tárgyamtól eltérő sorokat. Hadd olvassa ezeket a fiatalabb papi generáció és szívlelje is meg. A mai korban kétszeresen öntelt általában a fiatalság és ez a generális hiba meglehetősen gyakran becsúszik a káplánszobákba és hitoktatói lakásokba, jobban írva azoknak lakóiba is. Az önteltség pedig gunyol, kiviccel, — sebez!

Summa summarum intimus szeretettel vizionál Pintes uramnak köszönő szavait és leültetvén őt, megkínáltam egy kis szilvóriummal. Mászor három-négy pohárral is fölhajtott eme kisüstön főtt és eléggé torokkaparó folyadékból, sőt olykor saját orgonabillegtető kezeivel öntögetett kupicájába, most azonban egyetlen pohárával ivott csak meg, ezzel is jelezvén, hogy nem a szokott látogatásra jött, hanem ünnepélyes alkalomból keresett fel. Fölkelt és mégegyszer megismételve meleg hálájának érzetét, átment Péterfia kollégám káplánlakásába.

Negyedóra múlva onnét is távozott és én bekopogtattam káplántársamhoz. Megvallom, a kíváncsiság vitt hozzá. Tudni szerettem volna, hogy ott is olyan karónyelten és kipallérozott eleganciával vizielt-e Gerő bátyánk, amiként nálam tette. Kollégámtól megtudtam, hogy ónála is hasonlóképp ment végbe a dolog. Sőt Péterfia is akkurate úgy megilletődött a jó öregnek furcsa hálásságán, amint én. Ügylátszik ez a körülmény váltotta ki káplántársamból az elhatározást, amellyel előző napi ígéretét, amelyet csak olyan pro forma tett tulajdonkép, komolyan valóra váltta.

— Hát testvér! — mondotta akkoron nékem Péterfia — most már igazában le kell kaparnunk onnét a Krisztus-kép fölül a citátumot. Ha már eny-

nyire belelendítettük Gergő bácsit a dologba, magunknak is az öreggel kell kergülnünk. Ebéd után majd megiszkábáljuk a dolgot.

Ebéd alatt elmesélte aztán az apátúr, hogy nála is járt Pintes uram. Rá is ugyanazzal a halással volt vizitje, miként reánk, káplánokra. Megilletődött az öregnek gyermekies meghatottságán és azon a komolyságon, amellyel az egész képhistóriát föl-fogta.

Mielőtt még Péterfia engedélyt kért volna az apátúrtól az ebédutánra tervbevett részleges képromboláshoz, maga principálisunk figyelmeztetett bennünket:

— Aztán káplán úr, ha már ígéretet tett az ominózus inskripció lekaparására, váltsa is be a szavát!

Ebéd után beállított Pintes bátyánk a szokásos kvaterkára és ennek végeztével az egész társaság a templomkórusra vonult. A sekrestyéből az apátúr sógorának segítségével előkerítettem a létrát és föl-vívén a kórusra, a kis gyülekezet megbízásából fölmásztam a lajtorja tetejére. Gergő bátyánk azonban nem akarta egyedül nékem átengedni a kicsúfolt becsülete érdekében való tevékenységet, egy másik létrát hozott tehát, ugyancsak az apátúr sógorának asszisztenciájával a plébániáról és mindketten buzgón hozzáfogtunk az inskripció lekaparásához. Az első betűt valahogyan csak eltávolítottam zseb-késemm segítségével, de a másodiknál a kaparás közben jókora festékréteg letört a falról. Ahogyan figyelmesebben megnéztem destruktív munkám nyomát, észrevettem, hogy a lehulló festékréteg alatt egy másik festmény színeinek világoskékje látszik ki. Tudtul is adtam a kóruson asszisztáló társaságnak:

— Ez alatt a festmény alatt valami más kép is van!

Az apátúr, mintha megszúrták volna, olyan élénken vágott a szavamba:

— Csak nem valami freskó?

— Majd mindjárt megvizsgáljuk — nyugtattam

meg a közben szorosabban a létrám köré gyűlő társaságot és zsebkésemet laposra fordítva, jókora darabon lefejtettem a könnyen leváló, vékony réteget. Alóla valami igen élénk kékszerű képrész világított elő. Mikor aztán Gergő bátyám is segítségemre sietett és vagy könyöknyi átmérőjű körben lepucoltuk a felső réteget, a kék háttérből egy szöszke angyalkának a feje meresztette reánk szemeit. Onnét tudtam, hogy angyalka volt, mert Gergő bátyám kissé szabálytalanra fejtette le a felső réteget az ő oldaláról és olyan szárny-féle fehérség látszott vállainál. Az arca egyébként jó pufók volt, vonásai meg olyanfélék, mint ahogyan a tehetségesebb elemista gyermekek szokták a könyv szélére a fejeket rajzolni. Egyébként egész nyugodtan beillett volna szeme, orra és szemöldöke akár egy gyerekrajzolta huszárkáplár képéhez is.

Az apátúron kitört az izgalom. Valósággal reszketett a hangja, amidőn konstataulta:

— Freskó! Egy freskó! Freskót találtunk! Nagyszerű! Fenomenális! Jöjjön le csak a létráról!

Miután fölszólításának engedelmeskedtem, ő maga mászott föl helyemre és előbb közről, azután pedig visszatérve a kórus plánumjára, távolról vette szemügyre az angyal arcát.

— Biztosan középkori alkotás! Látszik a művészi ecsetvezetésen, hogy az! Tessék csak megnézni azokat a markáns vonásokat, amelyek a középkori képeket jellemzik. Avagy pediglen a renaissance idejéből való. Akkor pingáltak ilyen pufók és nyíltszemű angyalkákat. Nagyszerű! Főnséges fölfedezés! Még ma jelentem a püspöknek és a miniszteriumba. Mi lesz ebből! Az egész országban híresek leszünk!

Hazamenvén, az apátúr magán-írószobájába vonult és megszerkesztette a két jelentést. Úgy a püspöknek, mint pedig a miniszteriumnak tudtul adta, hogy templomában egy újabb freskó alatt régibb falfestménynek jött nyomára. Az eddigi vélemények szerint a festmény ősrégi lehet és minden

valószínűséggel fölbecsülhetetlen műértékű. Ezért kéri az egyházi és miniszteri hatóságokat, hogy egy művészeti bizottságot, esetleg a műemlékek felügyelőségének megbizottait küldjék ki a talált remekmű kivizsgálására. Az apátúr azt is megírta, hogy a fölmerülő költségeket készséggel fedezni fogja a magáéból.

Este aztán behivatott a szobájába. Leültetett és bizalommal megkért valamire.

— Nézze kedves káplán úr, egy szivességet tehetne Ön nekem. Beláthatja, hogy ennek a freskó-ügynek nyilvánossághozzásában és a helyi sajtóban róla irandó cikkeken én személyesen nem járhatok el. A templomnak úgys én vagyok a rektora és a freskó fölfedezésének, valamint föltárásának érdemét úgysem háriíthatom el magamtól. Érti úgy-e kérem? No hát . . . hát . . . érti úgy-e kérem, hogy a helyi sajtó figyelmét mégsem hívhatom föl magam az esetre. Érti úgy-e kérem?

Láttam, hogy az apát úr erősen zsénben van, azonkívül kivettem vágyának értelmét is. Aperte kimondtam tehát:

— Az apát úr azt kívánja ugyebár, hogy a freskó fölfedezéséről cikket helyezzek el a helyi sajtóban?

— No nem egészen úgy értem a dolgot, — tiltakozott principálisom — hanem azt szeretném, ha a szerkesztőség figyelmét fölhívná a dologra. Tudja azt már még sem akarom, hogy a plébánián iródjék az a cikk, amely személyemmel is foglalkozik. Érti úgy-e kérem? Mert hát a freskó fölfedezését mégsem lehet személyem érdemeinek kidomborítása nélkül tárgyalni. Érti úgy-e kérem? Ezt majd gyakorlottabb és rutinos tollal elintézi a szerkesztőség.

— Egyszóval hívjak ide egy ujságíró? — fogalmaztam meg röviden apáturam óhaját.

— Igen, igen! — felelte és hozzátette: Mondja meg kérem a szerkesztőnek, hogy készséggel honorálandó vagyok a cikkeket, ha azok tetszésemet meg-

nyerik. De most már siessen kérem, mert úgy tudom Vágó szerkesztő úr a későbbi órákban már nem szokott a szerkesztőségében tartózkodni.

Köszöntem és elindultam a „Nagyrecsk és Vidéke“ című hetenkint kétszer megjelenő „politikai és társadalmi lap“ szerkesztősége felé. De hogy ott mit végeztem, csak jövő levelemben és a fránya ujságírókra való tekintettel gondosabb meditálás után mondja majd el Kedves Uramöcsémnek barátja:

az öreg plébános.

